

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2019/12/wisznovszky-tamas-a-cserkeszet-es-a-maria-kongregacio-a-godolloi-premontrei-szent-norbert-realgimnaziumban-10-03-06/>

Wisznovszky Tamás

A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban

Országos Középiskolai Tanulmányi Verseny, Történelem – pályamunka, 2018/2019. tanév

Iskola: Premontrei Szent Norbert Gimnázium, Gödöllő

Felkészítő tanár: Ivókné Szajkó Ottília, Lencsés Barna, Szabóné Kozma Györgyi

Gödöllő igen gazdag történelmi múltú város, amelynek kulturális öröksége is számottevő. Kutatásom célja az itteni Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban az első és második világháború között működött két egyesület bemutatása, és a cserkészzet, illetve a Mária Kongregáció országos és nemzetközi befolyásának és jelentőségének felfedése. Ezek az egyesületek számos dologban eltérnek egymástól, ugyanakkor számos ponton közös vonásokat mutatnak. Nem véletlen, hogy mindkettő: a 44. számú Rákóczi Cserkészcsapat és a Mária Kongregáció is egyszerre tevékenykedett egy katolikus gimnáziumban a húszas, harmincas és negyvenes években. Az itt működő egyesületek azonban korántsem pusztán az iskolára voltak nagy hatással, hanem az egész településre is. Vizsgálódásom célja, hogy feltárjam milyen módon vettek részt a város életében ezek az egyesületek, valamint az, hogy miben tértek el az ország több száz településén működő hasonló egyesületektől.

„A magyar cserkész, a főcserkésztől körvonalazott munkaterületeken kívül bizonyára felfedezi újból a maga egyéni rendszerét, sok újabb kiképző anyagát, mert nagyon jól tudja, hogy a cserkészzet megváltozhatik külsőségeiben, kiképző anyagában, ruhájában, de az örök gyermek sohasem változik meg, ha egy egész világ változik is meg körülötte. És szabadságszeretetével, önkormányzatával, örökké mozgó, cselekvő jó munkájával, terveivel és lelkesedésével, könnyeivel és mosolygásával, mindig egy marad és mindig ugyanaz: cserkész, magyar cserkész.”

dr. Szopek Lóránd

Gödöllő rövid XX. századi történelme a második világháború végéig

Gödöllő történetének rövid bemutatása tanulmányom szempontjából azért számottevő, mert a település múltja határozza meg az itt lakók társadalmi összetételét, etnikai és vallási megosztottságát is. Nyilvánvaló, hogy egy protestáns várostól nem igazán várhat túl sok jót egy Mária Kongregáció és az is, hogy egy katolikus város nem igazán preferálja a Soli Deo Gloria egyesületet. A város először Nagy Lajos egyik oklevelében került megemlítésre, és valószínűleg akkor még egy kisebb falu volt. Az elkövetkezendő évszázadban sok említést nem tesznek a helységről, de később a XVI. század várháborúi során az oszmán hadak elfoglalták Gödöllőt is, és így százötven évre a hódoltság részévé vált. Gödöllő nagyon közel

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reál Gimnáziumban

feküdt a Magyar Királyság határához, így ekkori teljes elnéptelenedése a török hadsereg állandó átvonulásán kívül a kettős adóztatásnak is köszönhető. Gödöllő a XVIII. századtól bekapcsolódott az ország politikai vérkeringésébe azzal, hogy Grassalkovich I. Antal, aki Mária Terézia uralkodása idején országos főméltóságot viselt, itt hozta létre birtokainak centrumát és építtette meg kastélyát. Azonban ez az időszak már az egyesületek szempontjából is rendkívüli jelentőségű, ugyanis ekkor alakult ki az etnikai és vallási megosztottság.¹

Az a néhány család, amely a hódoltság idején itt maradt valószínűleg a hódoltsági norma szerint protestáns lett, de Grassalkovich I. Antal nagy betelepítésekbe kezdett, hogy legyen kivel megműveltetni a majorsági birtokait. A betelepítések során főként katolikus szlovákokat telepítettek be, akiket teljesen kész megépített utcák vártak. Ez azonban azt jelentette, hogy a katolikusok kerültek többségbe, és a nagyszámú szlovák jobbágy betelepítése miatt a magyar nemzetiség mellett ők is jelentős szerepet tölthettek be. 1763-ban az itteni vásárok és közvetítő szerepére való tekintettel mezőváros lett Gödöllő.

Grassalkovich I. Antalt fia II. Antal és unokája III. Antal követte a hatalmas birtokok élén, de ők korántsem voltak oly tehetségesek, így birtokaik nagy részét bérbe adták, és Gödöllő helyett inkább Bécsben és Pozsonyban tartózkodtak, ezért a város fejlődésének üteme alábbmaradt. Grassalkovich II. Antal, bár II. Józseftől hercegi címet kapott, de ez inkább jozefinista szellemiségének volt köszönhető, Gödöllő elhanyagolt helyzetén nem sokat változtatott. Grassalkovich III. Antal 1841-ben bekövetkezett halála után a család férfiágon kihalt, így a hatalmas birtokokat a Viczay család örökölte.²

A család háromgenerációs története után az állam a kiegyezést követően visszavásárolta, és Ferenc József, illetve Erzsébet királyné rendelkezésére bocsátotta az egész területet a kastéllyal egyetemben. Emiatt a város hatalmas fejlődésnek indult. Kiépült a vasútvonal, és 1911-től HÉV vonal is összekötötte Budapesttel a települést, aminek – majd később meglátjuk – nagyon nagy hatása lesz az egyik itt működő egyesület életére. Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlás után rövid ideig a kastélyban rendezte be főhadiszállását Stromfeld Aurél, majd a Tanácsköztársaság bukása után Horthy Miklós rezidenciája lett. A település ekkor már nagyközség volt.

Az egyesületek Gödöllőn a két világháború között

Az 1930-as népszámlálás szerint 11 258 fős volt Gödöllő népessége, amelyből 7070 katolikus, 2992 református, 505 evangélikus, és 320 izraelita vallású volt.³ Gödöllőn, akárcsak az egész országban, a két világháború között virágzott az egyesületi élet. Az egyesületekről szóló hírek és információk kimeríthetetlen tárháza a Gödöllői Hírlap, valamint a Gödöllő és Vidéke. Röviden minden jelentősebb egyesületet számba veszek, mert sok ezek közül nagy befolyással volt az általam elsődlegesen vizsgált cserkészetre és a Mária Kongregációra is. A gödöllői egyesületek tagjai, valamint a 44. Rákóczi Cserkészcsapat és Mária Kongregáció vezetői és tagjai között sokszor igen nagy átfedést figyelhetünk meg.

Az első egyesület, amelyről szót kell ejteni a gödöllői járási *Közművelődési Egyesület*, amely azt jelölte meg céljaként, hogy a Gödöllőn és annak környékén élő keresztény, nemzeti gondolkodású embereket egy táborba gyűjtse. Állandó összejöveteleket tartottak, ahol a legkülönbözőbb témákról tartottak előadásokat. Ami számunkra azonban mindezeknél még fontosabb, hogy céljukként említik meg a levante egyesületek felállítását, illetve a cserkészcsapatok létesítését és támogatását. A Közművelődési Egyesületnek 400 tagja volt, és érdekes nevet találunk a társelnökök között, ugyanis Stuhlmann Patrik – aki több mint tíz

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

éven keresztül igazgatója volt a Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumnak – is a társelnökök közt szerepelt. Ugyancsak tag volt dr. Endre László⁴ is, akinek a későbbiekben még fontos szerepe lesz Gödöllő és a cserkészek életében is.⁵

1929-ben megalakult a *Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége* Gödöllőn is. Az egyesület ugyancsak nemzeti jellegű, és munkásságuk része az előadások tartása és a különböző ifjúsági egyesületek és a szociálisan rászorulókat támogatók támogatása is. Ugyancsak 400 tagja volt ennek az egyesületnek, és közöttük megtalálhatjuk a már említett Endre László feleségét is. Dr. Buczkó Emil a Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium tanára és a rend tagja volt az egyesület titkára.

A *Gödöllői Kaszinó* 1870-ben alakult meg, és 1930-ban alapították újra, ugyanis ezt megelőzően egy időre megszűnt. A kaszinó kifejezetten Gödöllő értelmiségi tagjait várta a soraiba, akiknek különböző társasági programokat rendeztek, ahol eszmecsere folytathattak.

A *Pro Integritate* ifjúsági egyesület tagjai elsődlegesen egyetemi és főiskolai hallgatók voltak, akik előadásai és összejövetelei során a kor problémáit, politika és tudományos helyzetét vették górcső alá.

Az *Öreghegyi Társaság* egyfajta városszépítő egyesületnek tekinthető, amely támogatta az utak felújítását, és a villanyvilágítás bevezetése is az egyesülethez kötődik. Ezen kívül az Öreghegyi Társaság alapította meg a *Blaha Lujza strandfürdőt* is.

Gödöllőn az általam vizsgált 44. *Rákóczi Cserkészcsapaton* kívül működött még számos más csapat is, mint a 821. Kálmán Herceg, 802. Szent Korona, 943. Ráday Pál cserkészcsapatok. Rajtuk kívül azonban a lánycserkészzet megalakulása után több lány cserkészcsapat is volt Gödöllőn.

A fent említett egyesületeken kívül még több tucat működött Gödöllőn, amelyek közül a fontosabbakat felsorolásszerűen közlöm: *MOVE, Nőegylet, Nemzeti Phalanx, Kerékpár Egyesület, Gödöllői Besnyői Népkönyvtár Egyesület, Magyar Motorkerékpározók Egyesülete, József királyi herceg Szanatórium Egyesület, Betegsegélyező Egyesület, Leányegylet, Kereskedelmi Egyesület, Gödöllői Nyaralók Egyesülete, Levente intézmény.*

Az egyesületek többsége természetesen kapcsolatban állt egymással, és számos gödöllői lakos több egyesületnek is tagja volt.

A Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium története a két világháború között

A gödöllői cserkészzet és a Mária Kongregáció szempontjából ugyancsak fontos beszélnünk a Gödöllőn létrejött gimnáziumról, amelyet a premontrei rend működtetett. Az iskola a trianoni békét követően alakult meg Gödöllőn Takács Menyhért vezetésével. Takács Menyhért célja az volt, hogy a premontrei szerzetes tanárokat átköltöztesse a megcsonkított Magyarországra, hogy ott folytatódhasson az oktatás, amelyet akkor már száz éve végzett a rend, ugyanis II. József „haszontalan” rendeket megszüntető rendelete miatt fennmaradásukért erre kényszerültek. A premontreieken Klebelsberg Kuno segített, aki átadta Gödöllőn a Fácánost, és hozzá igen jelentős birtokokat, így 1923-ban megtörtént az alapköltés.

Hamarosan a Jászóvári Premontrei Rend el is indított két első és két második osztályt. 1925-ben megépül a Konviktus, így megnövekedett a bentlakó vidéki tanulók száma a gimnáziumban. A diákokat a gimnáziumban ekkor már egyaránt tanították szerzetes és világi tanárok is. Az épület három évvel a Konviktus megépítése után 1928-ban vált teljessé,

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

amikor megépült a rendház is. Az iskola az elkövetkezendő másfél évtizedben zavartalanul működhetett, azonban 1944-ben a hadműveletek miatt egy évre bezárta kapuit. A második világháborút követően újból megindult a tanítás az épület falai közt, de a kommunista hatalom 1948-ban a rendek és a legtöbb egyházi iskola felosztatásával együtt bezáratta ezt a gimnáziumot is, amelyet a rendszerváltás után majd Fényi Ottó indított újra, aki már a két világháború között is tanár és szerzetes volt Gödöllőn.

A cserkészzet a világon és Magyarországon

A cserkészzet gyakorlatilag néhány évtized alatt a világ majdnem minden pontján elterjedt, ugyanis olyan egyetemes értékeket képviselt, amelyeket minden vallás, nemzet és állam magáénak érzett és továbbadását fontosnak tartotta. A cserkészmozgalmat egy angol főúr, Lord Robert Baden-Powell of Gilwell találta ki a XX. század elején. Baden-Powell Afrikában gondolt először arra, hogy szükség lenne egy fiúkat nevelő szervezetre, amikor is a búr háborúban csapatot szervezett az ostrom alatt lábatlankodó fiúkból. Hazatérve megírta és illusztrálta az első cserkészkönyvet, amely 1908-ban jelent meg. A mozgalom gyorsan terjedt, 1910-ben már az Egyesült Államokban is megalakult az első cserkészszövetség. Ugyanebben az évben Magyarországon is létrejött az első cserkészcsapat, majd 1912-ben megalakult a Magyar Cserkészszövetség.⁶

Sokszor és sokan megfogalmazták már, hogy mi a cserkészzet, és olyan sok különbséget nem is nagyon találhatunk ezek között. Baden-Powell hosszú évtizedeken keresztül felügyelte a cserkészek mindennapjait világszerte, és fennmaradt a Cserkész Levéltárban egy rendkívül találó megfogalmazása: *„A cserkészzet röviden, egy szóban összefoglalva: állampolgár nevelés, lelki és testi, de legfőképpen erkölcsi nevelés. Tökéletes fiúkat és férfiakat akar nevelni, akik mindenhol: hivatalban, gyárban, üzemben, békében és ha kell háborúban kötelességtudóak és példaadóan megállják helyüket. És pedig megállják jól megformált lelküknek belső sugallatából.”*⁷

A cserkészzet legnagyobb sikere abban rejlett, hogy a szabályokat és a fegyelmezett életmódot a gyerekek önként vállalták el, ami rendkívül motiváló volt. Cserkészek voltak Indiában és az Egyesült Államokban is, de egyes alapelveket mindenhol el kellett fogadniuk, amelyek a kezdetektől fogva napjainkig ugyanazok. Az első az Istenben való hit volt, amit a hazaszeretet követett. A vallásosság és a hazafiság rendkívül fontos eleme volt a cserkészzetnek, bármely nemzethez vagy felekezethez, valláshoz is tartoztak a tagok. Az alapelvek között szerepelt minden ember megbecsülése, a tisztesség és az alázatosság, azaz mindenféle hivalkodás nélküli becsületes élet. Láthatjuk, hogy a cserkészzetben a vezetőknek rendkívüli szerepe van a nevelés terén, ugyanis a cserkészzet nem tömegnevelés, hanem – ahogy saját magukról is sokszor mondják – egyenesítő nevelés, ahol a gyerekek a vezető személyes példájából tanulnak. Eleinte a cserkészzetet fiúknak találták ki, azonban Baden-Powell számára hamar nyilvánvalóvá vált, hogy az effajta nevelés a lányok számára is fontos lenne, így a húgával, Agnes Baden-Powell-lel létrehozta a lánycserkészzetet is, amely Magyarországon 1928-ban alakult meg. A legnagyobb esemény, amely nagy hírnevet kölcsönzött a Magyar Cserkészszövetségnek és Teleki Pál főcserkésznek is, az 1933-as jamboree volt, amelyet Gödöllőn rendeztek meg. Szervezésében nagy szerepet vállaltak a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumnak a tanárai, szerzetesei és cserkészisztjei is.

A Magyar Cserkészszövetség a két világháború között tíz cserkészkerületből épült fel. Az országokban a cserkészzet vezetője mindig a főcserkész, aki a két világháború között

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

Teleki Pál, majd halála után Farkas Ferenc volt. A cserkészzet a két világháború alatt majdhogynem végig zavartalanul működhetett. Virágzása nagyban köszönhető Teleki Pálnak, aki végig próbálta megóvni a túlzott jobbra tolódástól, és haláláig elhatárolta a levante mozgalomtól, ugyanis a cserkészzet elsődlegesen nem katonai szervezet volt. A harmincas évek végére, azonban egyre inkább kezdett látszani, hogy a politika egyre jobban rátelepszik a mozgalomra, és sokan azért kapnak tisztséget a Cserkészszövetségben, mert közjogi méltóságok. Ez rendkívül sok problémát szült, ami Gödöllőn is érezhető volt.⁸

A cserkészeten belül Teleki halála után, aki országgyűlési beszédeiben rendszeresen kiállt cserkészei mellett, egyre több atrocitás érte a zsidókat. Ez azzal kezdődött, hogy megtiltották zsidó csapatok alapítását, majd a meglévőket fel is oszlatták. Az általam kutatót 44. Rákóczi Cserkészcsapatban is számos zsidó származású gyerek volt, azonban itt a visszaemlékezések és a leírások alapján azt lehet mondani, hogy semmilyen megkülönböztetés nem érte őket. Megállapíthatjuk, hogy a cserkészzet rendkívül fontos szerepet játszott Magyarországon az ifjúság nevelésében, hiszen cserkésznek lenni kiváltságnak számított. A cserkészzet egyértelműen pozitív hatással volt az ifjúságra, sőt a diplomáciában is nem csekély szerep jutott a mozgalomnak, hiszen állandóak voltak a találkozások a különböző országok cserkészei között. A magyarországi jamboree ezt még inkább elősegítette, hiszen célja volt a világrendezvénynek, hogy jó kép alakuljon ki Magyarországról, és ne szigetelődjön el az ország. A cserkészzetet a nyilasok, majd 1945 után a kommunisták is igyekeztek megszüntetni és szervezetét a sajátjukba beépíteni. Így 1948-ban a nagy múltú mozgalmat betiltották.

A 44. számú Rákóczi Cserkészcsapat története a két világháború között

Az alapítástól a világjamborre-ig

„Nem lehet ma iskolát elképzelni cserkészzet nélkül” – írták a Premontrei Reálgymnázium 1924–25. tanévi értesítőjében,⁹ amit ettől kezdve minden tanév végén kiadtak, összefoglalva az iskolai év történéseit, a diákok osztályzatait, az iskola eredményeit és természetesen leírták az egyesületi élet minden mozzanatát is.

Azonban ezen kívül más elsődleges forrást is fontosnak tartottam felhasználni. Így a Gödöllői Premontrei Kanonokrend Levéltárában lévő kéziratos jegyzeteket és tárgyi emlékeket ugyanúgy felhasználtam, mint a Gödöllőn lévő Cserkész Levéltár anyagait és az ebben az időben Gödöllőn megjelent két újság cikkei. A Premontrei Reálgymnáziumban fontosnak tartották, hogy már az első tanítási évben meghonosítsák a cserkészzet intézményét. Az iskolában azonban ekkor még csak I. és II. osztályos tanulók jártak, így csak a kiscserkész intézményt tudták ekkor bevezetni. Az iskola első toborzóját 1924. december 2-án tartották meg, ahol az értesítő szerint az iskola csaknem összes tanulója jelentkezett felvételre, akikből 43 lett próbaidős és az újoncpróbát követően 35 gyermeket engedtek ígérettételre. Az iskolában hat tanár foglalkozott a cserkészek nevelésével, akiknek munkáját dr. Buczkó Emil fogta össze. A csapat azonban csak a tanítási év végén alakult meg 1925. június 21-én, amikor 33 tanuló tett ünnepélyesen ígéretet. A csapat neve 44. Rákóczi csapat lett, ami egyfajta folytonosságot is biztosított az elszakadt felvidéki kassai premontrei rend által fenntartott gimnázium és a gödöllői között, ugyanis ez a csapat lett az utóda az 1916-ban ugyancsak Buczkó Emil által alapított kassai csapatnak. Ebben az évben rendezték meg az újonnan megalakult csapat első táborát is Babat-pusztán, Máriabesnyő mellett.

Az 1925–26. tanév során még jobban fellendült a cserkészzet a gimnáziumban, ezt számbeli megerősödése is mutatja. A csapat immáron 1 másodosztályú cserkészből, 47

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

cserkészből és 7 kiscserkészből állt.¹⁰ A csapat országos szinten is ismertté vált, ugyanis egy avató ünnepségen számos magas rangú cserkésztsízt megjelent, mint például dr. Witz Béla országos elnök és dr. Farkas Gyula a Magyar Cserkész akkori főszerkesztője. 1926. május 16-án a Magyar Cserkészszövetség X. kerületéből mintegy 70 cserkésztsízt és segédtsízt tartott találkozózt az iskolában, amivel a csapat és az iskola röviddel megalakulása után még jobban felhívta magára a figyelmet.

A csapat ismertté válásában nagyon nagy szerepet játszott a már említett csapatparancsnok, dr. Buczkó Emil, akiről az értesítőben korántsem olvashatunk annyit, mint amennyit tett a 44. Rákóczi csapatért, ugyanis az értesítőben a cserkészetről ő írt elsődlegesen és magáról nem igen ejt szót szinte sehol. Tevékenységéről leginkább a Gödöllő és Vidéke című hetilapból értesülhetünk, melyben leírják, hogy 1926. január 31-én egy nagy sikerű előadást tartott, ahol sok szó esett a cserkészetről. Buczkó Emil kifejtette, hogy olyan lelki fejlődést kell elsődlegesen elérni, ami serkenti a munkára való hajlandóságot és a magyar öntudatra való ébredést.¹¹

Buczkó Emil mindenre kiterjedő hatásos előadása a cserkészetről felszólalásra ösztönözte vitéz dr. Endre László főszołgabíróát is, aki felszólította a leventéket, hogy a cserkészekhez hasonlóan testületileg vegyenek részt a miséken vagy istentiszteleteken. A csapat azonban nemcsak országosan vette ki részét az egyes feladatokból, hanem helyi szinten is. Gödöllőn számos program lebonyolításában segédkeztek, mint kiállítások, bálók szervezése, így nem is csodálkozhatunk azon, hogy ez az egyesület anyagi helyzetét is igencsak megerősítette.¹²

Több gödöllői gazda és kassai öregdiák is jelentős adománnyal segítette a csapatot, sőt az egyik gödöllői földbirtokos, Pekáry István a pénzadományon kívül meghívta táborozni a cserkészeket saját birtokára.¹³ A tábor saját elmesélésük szerint igazán emlékezetes volt, és visszaemlékezéseikben nem győznek hálálkodni Pekáry Istvánnak és családjának. Esőben indultak el, ami már azon a vidéken több napja tartott és a gazdák kétségbe voltak esve növényeiket illetően. Amikor azonban megjelentek a cserkészek, az eső elállt, és a visszaemlékezésekben humorosan meg is jegyzik, hogy a gazdák nem is akarták elengedni a táborozókat attól tartva, hogy visszaáll az esőzés.¹⁴ A jelentékeny pénzösszeget a csapat egy hatalmas sátor felállítására fordította, aminek egyes részeit a gödöllői mesterek ingyen készítették el.

Az 1926–27. tanév során ugyancsak emelkedett a cserkészek száma, ami természetesen annak is betudható, hogy folyamatosan egyre több osztály tanult a nemrég megalakult iskolában, melynek ekkor már 76 cserkésze volt.¹⁵ A csapatot újból támogatták Gödöllő lakosai, mint dr. Medvigy Gábor ügyvéd és Pekáry István. Ugyancsak ajándékba kaptak 550 pengő értékben egy sátrat, amivel az értesítő szerint évekre megoldották a táborozás problémáját.¹⁶ A csapat azonban nemcsak saját magának gyűjtött pénzt, hanem a Magyar Cserkészszövetségnek is, hogy egy cserkészházat tudjanak létesíteni. Nagy áldozatot vállalt Buczkó Emil is, ugyanis ő egymaga 320 pengőt küldött be, azaz háromszor annyit, mint az egész csapat. A tanév elején volt egy nagyszabású rendezvény, amit a 44. Rákóczi csapat szervezett, és itt nyújtott munkájukkal, cserkészmagatartásukkal és -szellemükkel oly mélyreható benyomást gyakoroltak Gödöllő lakosságára, hogy a Gödöllői Járás Közművelődés Egyesülete határozott arról, készített egy cserkészethez illő országos zászlót. A zászlót Gödöllő kiváló festőművésze Nagy Sándor tervezte, de ez csak a következő évben készült el.

Az iskola ebben az évben még szorosabban összefonódott a cserkészzel, ugyanis dr. Stuhlmann Patrik rektor-főigazgatót a Cserkész Nagytanács tagjává választották. A tanév

Wisznovszky Tamás: A cserkészet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban

végével azonban nem ért véget a cserkészek közös együttléte. Ahogy elhangzottak az iskolában a Te Deum hálaadó szavai, rövidesen a Veni Sancte könyörgő imái csengtek fel az iskola kápolnájában, ugyanis elindultak táborozni a cserkészek. Ebben az évben Gosztony Aladár máltai lovag, földbirtokos Zagyva melletti udvarára mentek. A tábor a tisztek szerint tartalmas volt, és gyorsan elrepült az a két hét a gyönyörű környezetben, és az itt élő „dolgos alföldi” nép is oly annyira megkedvelte őket, hogy könnyes szemmel, virágot dobálva búcsúztak el tőlük.

Az 1927–28. tanévben 70 cserkész tevékenykedett továbbra is dr. Buczkó Emil és dr. Szopek Lóránd cserkészisztiek, premontrei tanárok vezetése alatt.¹⁷ A cserkészetet egyre több közjogi méltóság és katonai vezető vette pártfogásába, így Császár István csendőrszázados is, aki egész évben céllövészetet oktatott a cserkészeknek minden hónapban kétszer egy-egy szombati napon. Császár István munkáját több csendőrtiszt is segítette. A tábort ebben az évben egy premontrei szerzetes és jószágkormányzó, dr. Lacsny Ince birtokán rendezték meg. Bár a vendéglátó sajnálatos módon elhunyt a tábor elkezdése előtt, a kéthetes esemény mégis megvalósult.

Az 1928–29. tanév során már két raj alkotta a 44. Rákóczi Cserkészcsapatot az értesítő szerint. A két raj a Szent László és a Sauberer raj volt dr. Szopek Lóránd és dr. Vidákovich Aladár vezetésével.¹⁸ A csapat vezetője azonban továbbra is Buczkó Emil. Ebben az évben különleges célt tűzött ki maga elé a csapat, ugyanis azt szerették volna, hogy minél többen kijussanak az 1929-ben tartott angliai jamboree-ra. Az egész évet nagyjából ehhez igazították, és valóban mindent megtettek, hogy álmuk valóra váljon. Az előkészület egyik eredménye az lett, hogy 1929. május 5-én számos magas rangú közjogi méltóság előtt részt vettek a jamboree matinén. A matinén a nézők között helyet foglalt többek között Horthy Miklós kormányzó és Klebelsberg Kuno kultuszminiszter is. Az előadáson a 44. Rákóczi csapat 32 cserkésze vett részt, akik népi ruhában adtak elő egy táncot.

A csapat ebben az évben elkezdte nemzetközi kapcsolatait is építeni, ugyanis áprilisban száz cserkész tett látogatást az angliai kenti grófságból. A cserkészet szerves része lett Gödöllő életének, olyannyira, hogy ettől az évtől dr. Buczkó Emil állandó rovatot vezetett a Gödöllői Hírlapban. Buczkó rendkívüli fontosságúnak tartotta az ifjúság erkölcsi és testi nevelését, és cikkeiben kitért többször is arra, hogy Magyarországnak csak akkor van jövője, ha megmarad keresztény erkölcsében, ugyanis az országban elsődlegesen nem technikai vívmányokra van szükség, hanem becsületre és erkölcsre. *„Világossá lett, hogy egy országnak nemcsak gyárokra, gépekre, vasútra, telefonra és rádióra van szüksége, hanem sokkal inkább becsületre, tisztességre, igazságosságra és erkölcsre. De az is világos lett, hogy mindezt jelszóval, a lelkesedés pillanatnyi felszításával a tömegek megfelelő erkölcsi élete nélkül nem lehet elérni.”*¹⁹ Buczkó ezt a fajta nevelést és a magyar nemzeti öntudatra való ébredést az ifjúság lelkiismeretes tanításában vélte megvalósíthatónak többek között a cserkészet segítségével. Buczkó munkáját oly annyira elismerte a kormány, hogy a kultuszminiszter oklevéllel fejezte ki háláját a cserkésztiszt és tanár iránt, amiért egész életében az ifjúság nemzeti keresztény neveléséért munkálkodott.

Az 1929–30. tanév bizonyosan az egyik legemlékezetesebb volt az ifjú gödöllői cserkészek és a tisztek számára, ugyanis a tanévkezdés előtt 24 tanuló Ábrahám Ambrus, dr. Szopek Lóránd, dr. Vidákovich Aladár, dr. Pohl Sándor és dr. Buczkó Emil cserkésztisztek vezetésével részt vehetett a III. angliai jamboree-n.²⁰ Külön próbák során választották ki a résztvevőket. A részvétel hatalmas kiváltság volt, már csak azért is, mert ezen kívül nem sok esélyük lehetett kijutni a szigetországba. Az eseményt számos ember,

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

hivatal és szervezet támogatta.²¹ A Gödöllői Hírlap is többször megemlíti, hogy mekkora dicsőségben lesz része annak, aki kijut a jamboree-ra. *„A cserkész számára legfőbb feladat legyen az angliai jamboree évében, ha nem is mehet ki mindegyik Birkenhaedbe, hisz az kevesek jutalma és kitüntetésé lesz, melyet ki kell érdemelni. A cél legyen elérni legalább azt a fokot, melyet a résztvevőktől megkövetelnek: a II. osztályú próbát és minél több külön próbát, hogy a magyar cserkész úgy külföldön, mint itthon is, mindenkor megállja a helyét!”*²² A gödöllői cserkészek a jamboree-n előadást is adtak, amin jelen volt a walesi herceg is, aki külön köszönetet mondott a táncért, amivel készültek. Az előadás színvonalát külön az is emelte, hogy a cserkészek Mária Terézia korabeli huszáruhákban jelentek meg.

Természetesen Magyarországnak érdeke volt, hogy nyugaton jó kép alakuljon ki az országról, ezt Horthy Miklós is jól tudta, így ő is ösztönözte és támogatta a cserkészek kiutazását. Dr. Pohl Sándor egyik levelében a sikerről így ír: *„Az angolok szerint mi vagyunk a tábor büszkesége. Frenetikus sikere volt a tábori színházban a gödöllőiek táncának, nem akarták leengedni őket a színpadról. 13 000 idegen cserkész jár már árvalányhajjal. A lengyelek, finnek, amerikaiak, norvégok tüntetnek mellettünk; magyarul éljeneznek!”*²³ Az angliai jamboree-ról Pohl Sándor és Szopek Lóránd írt is egy-egy könyvet, amelyek igen népszerűek voltak.²⁴

Azonban a tábor kapcsán a már említetteken kívül többször küldött üzenetet dr. Pohl Sándor, amelyet több újság is közölt. Ebből az írásból láthatjuk, hogy a cserkészletnek milyen hatalmas szerepe volt a nemzetközi kapcsolatok alakulásában ebben a korban, aminek iránya egyre inkább fontossá vált Magyarország számára: *„Rothermere oly jó házigazda, hogy alig van időnk; autón végigjárjuk Kent grófságot, mindenütt meleg fogadtatás; a városok polgármesteri díszben fogadnak, még Londonban is. A kristálypalotában a Lord olyan tűzijátékot rendezett számunkra, ami több mint 10 000 pengőbe került. „Magyar cserkészek, Isten hozottal” kezdődött a tűzijáték, és dominált a piros-fehér-zöld szín végig. Árvalányhaj csokrok, csillagok úsztak a levegőben, tengeri csata volt, egy hajót elsüllyesztettek. London több épületét járjuk, az újságok tele magyar képekkel, már itt is megszerettek. Ellátásunk pompás.”*²⁵

Itt nagyon fontos kitérnünk arra, hogy Sidney Harold Harmsworth, Rothermere első vikomtja, a magyar cserkészek vendéglátója egy brit sajtómágnás és politikus, az Associated Newspapers Limited tulajdonosa volt, aki az egyik leggazdagabb angolként a magyar revíziós törekvések egyik legnagyobb támogatójaként szállt szembe korának igazságtalan jelenségeivel. A cserkészlet valóban többet tett és több hasznot hozott Magyarország számára, mint sok diplomata, ugyanis egy hónap alatt az egész világ megismerte a fegyelmezett cserkész ifjakon keresztül az országot. Nem is találhattam volna jobb befejezést pályamunkám ezen részének, mint Szopek Lóránd ezen mondatát: *„A magyar cserkész magyar lelket, tiszta szívet vitt az idegenbe, a szennyit itthon hagyta a viszálykodóknak, az egyetnemértőknek, uszítóknak, annak a pusztuló generációnak, mely sohasem fog fölemelkedni hozzá. És a magyar cserkész győzött, megnyerte a világot!”*²⁶

A következő 1930–31. tanév során már 121 tanuló nyert kiképzést a 44. Rákóczi cserkészcsapatban.²⁷ A cserkészek szeptemberben részt vettek a X. cserkészkerület hadijátékán, Isaszegen. A cserkészek természetesen nem igazi fegyverekkel küzdöttek, így puská helyett cserkészbotot fogtak, halált osztó golyók helyett labdákat dobáltak, és a táskájuk sem a lőszertől, hanem az elemózsiától volt púpos. Az eseményen több magas rangú közjogi méltóság is részt vett, mint Teleki Pál főcserkész, dr. Molnár Frigyes külügyi főtitkár, vitéz Farkas Ferenc vezérkari őrnagy és vitéz dr. Endre László főszolgabíró. A

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

cserkészeknek volt egy angol vendégük is, akinek jelenlétében leplezték le a '48-as hősi emlékoszlopot.²⁸

A cserkészzetet továbbra is népszerűsítette a gödöllői újságokban dr. Pohl Sándor és dr. Szopek Lóránd.²⁹ A tábort ebben az évben Nógrádverőce mellett tartották meg, amelyet a tisztek az egyik legsikeresebb táborként jellemeztek, ugyanis ezen vett részt addig a legtöbb cserkész a Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumból, és a tábor során a jó helyszínnek köszönhetően rengetegféle foglalkozásra nyílt lehetőség, így a diákok kirándultak, ijázkodtak, céllövészetben vettek részt és horgászhattak is. A táborozókat meglátogatta a tanári kar egy része és a váci püspöki kar is. A cserkészek között figyelmesek lehetünk egy igen érdekes névre, mégpedig Windischgrätz Vincéére, aki annak az Alfred Candidus Ferdinand zu Windisch-Grätz hercegnek a dédunokája volt, aki az 1848–49-es magyar szabadságharc egy időszakában a császári csapatok főparancsnoka volt. A cserkészek többször részt vettek az isaszegi csata napján április 6-án tartott ünnepségeken, ahol fel is léptek, és egyszer Isaszegen éppen Windischgrätz Vincének kellett megbetegedett társa helyett előadást tartani több száz ember előtt az isaszegi csatáról, ahol dédapját legyőzték annak idején a magyar seregek. Vince azonban saját magát már nem osztráknak, hanem magyarnak tartotta, az évkönyvekben a hercegi cím még mindig járt neki, hiszen ő is, mint dédapja herceg volt.

Az 1931–32. tanévben a cserkészek létszáma 134 fő. A 44. Rákóczi Cserkészcsapat több, országos viszonylatban is jelentős, rendezvényen is szerepelt. Elsőként részt vett a gödöllői járási titkárság cserkésznapján, majd egy cserkésztszti gyűlésen, ahol gróf Teleki Pál fogadásán díszőrséget álltak. Az őrsők ebben az évben számos gyakorlati munkát is végeztek, így voltak, akik a saját maguk és a cserkésztsztaik számára bútorokat faragtak és olyanok is, akik irodalmi tevékenységet kezdtek el folytatni. Jól sikerült műveiket saját kiadású füzetben, Tárogatóhangok címmel, jelentették meg. A legnagyobb öröm és meglepetés a cserkészcsapat tagjait és vezetőit akkor érte, amikor véglegessé vált az 1933-a jamboree helyszíne, ugyanis ez Gödöllő lett. Ezen a ponton mutatkozik meg igazán, milyen fontos szerepe volt a cserkészzetnek, azon belül is a 44. Rákóczi cserkészcsapatnak és vezetőinek Magyarország életében.

A gödöllői világjamboree-től a háborúig

Az Országos Cserkészlevéltárban sok anyagot lehet olvasni a gödöllői jamboree szervezéséről és annak lefolyásáról. A levéltár több száz oldalas jamboree-ról szóló anyagát tanulmányozva pontos képet kaphatunk arról, hogy miért Gödöllőt választották a rendezvény helyszínéül, milyen szerepet játszott a szervezésben a Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium és azon belül is a 44. Rákóczi Cserkészcsapat tiszti kara. Az Országos Cserkész Levéltár anyaga szerint Magyarország és más közép-európai állam is, mint pl. Csehszlovákia, már az 1929-ben esedékes jamboree-t is szívesen megrendezte volna, de akkor Angliára esett a választás.³⁰ Az 1931-ben megtartott VI. nemzetközi konferencián azonban Magyarországot érte a megtiszteltetés. A világjamboree táborparancsnokául gróf Teleki Pál főcserkészt választotta meg 1931. augusztus 4-én a Magyar Cserkészszövetség elnöki tanácsa. Hamarosan megalakult a vezetőség és a szakcsoportok is. Ezen kívül megkezdődött az alapvető szabályok és a programtervezet kidolgozása. Teleki Pál többször járt Gödöllőn a Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban, és állandóan egyeztetett Stuhlmann Patrikkal, valamint a cserkésztsztekkel, köztük Buczkó Emillel.³¹

Vajon mi az oka annak, hogy Gödöllő mellett döntöttek a szervezők, hiszen a levéltárban fellelhető iratokban több tucat lehetséges helyszínről olvashatunk.³² Ilyen

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

helyszínek a Balaton vidéke, különböző dunai szigetek, mint Csepel és a Margitsziget, a Bükk, Mátra, Tata, Budapest, amelyeket különböző okok miatt elvetettek. Voltak olyanok, ahol erkölcsi vagy fizikai veszélyek leselkedtek volna a cserkészekre. A Balaton hegyes vidéke túlságosan veszélyes lett volna, a dunai szigeteket állandó áradás fenyegette, és nehezen lehetett őket megközelíteni, a Bükk és a Mátra ugyancsak nehezen megközelíthető, és nincs fürdési lehetőség. Budapesten nem volt hely több tízezer fiú részére, Tatát, amelyet még számításba vettek, azért vetették el, mert Gödöllőt szebbnek találták.

Azonban Gödöllőn számos más előnyt is megemlítenek. Elsőként Budapest közelségét, hiszen a jamboree-nak nem titkolt célja Magyarország népszerűsítése, kultúrájának és történelmi múltjának megismertetése az ideérkezőkkel. Azonban a jamboree elsődlegesen nem látványosság, hanem nemzetközi összejövétel, így Gödöllő ilyen szempontból is előnyös volt, hiszen így szabályozni tudták, hogy mikor ki mehet be a táborba, és mely időpontokon lehetnek csak cserkészek a tábor területén. Gödöllőt a kedvező és sokféle tömegközlekedési lehetőségek is alkalmassá tették, ugyanis vonat és HÉV is átment a városon, így a közönség és a cserkészek is könnyebben juthattak a táborba, mintha a Balaton északi részére vagy a Mátrába kellett volna menniük. Gödöllő ekkor két igen nagy kiterjedésű parkkal rendelkezett, így könnyedén fel lehetett állítani a sátrakat is. Érdekes, hogy Gödöllőt az összes eddigi külföldi tábor helyszínével szemben is jobbnak találták a táj gazdagsága miatt, ugyanis egyaránt voltak parkok, erdők, mezők és dombos vidékek, ami a természetbarát cserkészeknél alapvető elvárásnak tekinthető napjainkig is. Ezen kívül akkor még a környéket több tó tarkította, így a fürdés is könnyen megoldható volt. Az utolsó – és számunkra legfontosabb – érv viszont az, hogy hivatkoznak arra, Gödöllőn igen erős a cserkészzet, ami mutatja a 44. Rákóczi Cserkészcsapat jelentőségét és vezetőinek befolyásosságát. Hogy ezek nem pusztán üres szavak voltak, bizonyítják a többszöri Teleki látogatások.

Az 1932–33. tanévben minden a cserkészzet és IV. Világjamboree körül forgott az országban és a gimnáziumban is. A jamboree megrendezése a 44. sz. Rákóczi Cserkészcsapatnak az egyik legnehezebb feladat, és egyben legnagyobb sikert és elismerést hozó esemény volt egész fennállása során. A jamboree-ről tekintélyes mennyiségű anyag maradt fenn az évkönyvekben, az Országos Cserkész Levéltárban és az újságokban is, ezen kívül a Gödöllői Premontrei Kanonokrend levéltárában tárgyi emlékek is megtalálhatók. A jamboree szervezése hatalmas feladatot rótt Teleki Pálra és a premontrei cserkésztestre is. Teleki egyik látogatása alkalmával azt mondta dr. Szopek Lórándnak, hogy *„a mai nehéz viszonyok között nem igen lelkesedtem a magyarországi Világjamboreeért, de ha már ránk bízták, akkor kifogástalanul kell megrendeznünk.”*³³ Teleki megszólalásában mai nehéz viszonyokon nyilván a nagy világválságra utalt, azonban valóban mindent megtett, hogy tökéletesre sikerüljön a jamboree.

A Premontrei Szent Norbert Gimnázium a jamboree szervezésének egyik tengelyévé vált, amit jól mutat, hogy a legmagasabb rangú tisztok, mint gróf Teleki Pál főcserkész, vitéz Farkas Ferenc vezérkari főnök, Papp Antal országos elnök, Semsey Aladár a X. cserkészkerület elnöke és Godfrey Fauset a 1929. évi világjamboree parancsnoka is többször megfordultak a gimnáziumban. A IV. Világjamboree célja az ifjú cserkészek táboroztatásán és fizikai, szellemi és erkölcsi fejlesztésén kívül *„a nagyvilág bizalmának megnyerése, Magyarország megismertetése és a meglátott magyar igazság megerősítése”* volt.³⁴

A tábor előkészítése során Gödöllőn több százezer pengő értékben kutakat ástak, különféle berendezéseket szállítottak ide, és egyes helyeken csatornáztak is, ami még

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

inkább előidézte a város fejlődését.³⁵ A kormány és a Cserkészszövetség külön megállapodásokat kötött a MÁV-val és a HÉV üzemeltetőivel, hogy a cserkészek olcsóbban vehessék igénybe a tömegközlekedési eszközöket a jamboree ideje alatt, amire különböző igazolásokat is kibocsátottak, ezekből fennmaradtak példányok a rendi levéltárban is. Szerződéseket kötöttek az élelmiszer ellátást illetően. Sok beszállító gödöllői volt olyan nagy cégek mellett, mint a Stühmer.³⁶ Ez komoly lehetőség volt a gazdasági válság éveit követően, hogy a helyi gazdaság szereplői kicsit összeszedjék magukat. Az előkészületeket látva Baden-Powell már márciusban így nyilatkozott: *„Az ebben az évben Magyarországon megtartandó jamboree nagy sikernek ígérkezik, ahonnan valamennyien, akik azon részt vesznek kétségkívül értékes gondolatokat hoznak majd magukkal, és amelynek jelentőségéhez mindnyájan hozzájárulhatunk azzal, hogy helyes cserkészszellemet, sok jóindulatot és az együttműködés reánk eső részét visszük el a nagy cserkésztalálkozóra.”*³⁷

A IV. Világjamboree jelképe a csodaszarvas lett, amelyről így ír Szópek Lóránd a Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium tanára: *„Jelképe is, a magyar mondák csodaszarvasa, egy nemzet vágyainak, egy nép sóvárgott boldogságának kifejezője. Ez a csodaszarvas sok ezret hoz majd idegenből a csonka magyar földre, s Gödöllőre, és megmutatja nekik azt az Isten alkotta, hegykoszorúval határolt egységes földet, melyet csak az emberi tudatlanság és rosszakarat szaggathatott darabokra.”*³⁸ A csodaszarvasról Baden-Powell, ahogy a cserkészek nevezték Bi-Pi is megemlékezett záró beszédében.

A gödöllői jamboree augusztus 1-jén kezdődött és augusztus 15-én fejeződött be. A nézőközönség csak délután látogathatott el a táborba, ahova, ha be akart lépni, különböző jegyeket kellett venni, erről a Gödöllő és Vidéke hetilap is részletesen tájékoztatta az érdeklődőket.³⁹ A Premontrei Szent Norbert Gimnázium csaknem száz cserkészzel vett részt a jamboreen, ahol 54 nemzetből 26 000 cserkész gyűlt össze. Stuhlmann Patrik az évzáró beszédét is a cserkészekről és a jamboree-ról tartotta, ahol a cserkészeket a béke katonájának és védelmezőjének nevezte.⁴⁰ A tábor ideje alatt minden magyar újság a jamboree-val foglalkozott, így a Gödöllői Hírlap és a Gödöllő és Vidéke is, amelyek interjúkat készítettek Baden-Powell-lel. Köszöntő beszédét angolul is közölték, melynek első mondata ez volt *„The forthcoming World Scout Jamboree at Gödöllő is going to be something more than a mere jolly gathering of boys in camp”,* azaz *„az elkövetkezendő gödöllői Világjamboree több lesz fiúk összegyűjtésénél egy táborban.”* Baden-Powell így folytatja szavait: *„It will have a deeper and more far-reaching significance than is perhaps generally realised,”* azaz *„mélyebb és messzebbre mutató jelentősége lesz a tábornak, mint ahogy eredetileg gondoltuk.”*⁴¹

A jamboree idejére Horthy Miklós eljött Gödöllőre, ugyanis a gödöllői kastély ebben az időben az övé volt, így beszélgetett Baden-Powell-lel, és ellátogatott a premontrei gimnáziumba is, ahol az intézmény alapkövetelményének idején, tíz évvel azelőtt, járt utoljára.⁴² Horthy Miklóst és családját négy közjogi méltóság és Baden-Powell oldalán Stuhlmann Patrik, a premontrei gimnázium igazgatója fogadta a városban. A megnyitó után hamarosan díszvacsorát adtak, ahol a kormány csaknem összes tagja, Baden-Powell, Teleki Pál és a különböző országok főcserkészei és fontosabb cserkésztszűzjei, diplomatái és politikusai is részt vettek, akik eljöttek a jamboree-ra.⁴³

A tábor rendkívül sikeresnek mondható, ahol mindenkinek megvolt a helye és a dolga. A cserkészek Gödöllőn kívül Magyarország számos nevezetességét bejárták, így betekintést nyertek a magyar kultúrába és valószínűleg egy életre beleszállt a szívükbe Magyarország magát, ami a jamboree egyik célja volt. A cserkészek ezt a két hetet túrázással, versenyekkel, kulturális programokkal és ismerkedéssel töltötték. A premontrei gimnázium

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

cserkészei pedig mindannyian vezetőikkel együtt igen fontos feladatokat vállaltak. A gödöllői idősebb cserkészek a X. altáborba lettek beosztva, ahol a legmostohábbak voltak a körülmények. Ezek mellett a premontrei cserkészek közül sokan küldöncök, hírvivők, tolmácsok, idegenvezetők és irodai szolgálatosok voltak.⁴⁴

A Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium is megnyitotta kapuit a jamboree cserkészei előtt. A gimnáziumban szálltak meg a külföldi delegátusok legfontosabb tagjai és Lord Baden-Powell a világ főcserkésze és kísérei is.⁴⁵ A kisebb cserkészek a gimnáziumban végeztek szolgálatot, ahol ők is ugyancsak idegenvezetőként és tolmácsként működtek közre. A fiatal diákok oly annyira lenyűgözték a vendégül látott magas rangú cserkésztiszteket nyelvtudásukkal, hogy többen ajándékot is kaptak a vendégektől.⁴⁶ A gimnáziumban megfordult Gusztáv Adolf svéd herceg is, aki ugyancsak cserkész volt, és egészen Teleki haláláig folyamatosan tartotta a kapcsolatot a magyar cserkészekkel.⁴⁷ A tábor ideje alatt rengeteg ember látogatott el a táborba, volt olyan nap, amikor a 100 000 főt is jóval meghaladta a látogatók száma.⁴⁸

A tábor augusztus 16-án véget ért a sok cserkész szomorúságára. A Gödöllő és Vidéke így búcsúzott a cserkészeketől: *„Bontják a sátorokat! A világtábort alkotó nemzetek ifjúsága búcsút mond Gödöllőnek s rajta keresztül a magyar nemzetnek. Azonban reméljük, sőt hisszük, hogy ez a búcsú csak a viszontlátásig szól, s akikkel a magyar cserkészek e rövid időn át együtt éltek s testvéri csókot váltottak, sohasem fogják feledni azt a szeretetet, ragaszkodást, amellyel őket ez a meggyötört, csonka ország, ez a trianoni átokkal sújtott magyar nemzet fogadta. Mi, magyarok, a szív nemzete vagyunk s cserkészeink csókjában az egész nemzet szíve lüktet. Ti idegen, de testvérünké vált nemzetek fiai! Vigyétek magatokkal szerte a világba szívünket, szeretetünket, s azt a kérésünket, hogy ha hazatértek, ismertessétek meg nemzetünket, nemzetünk szokásait az otthoniakkal is. Hirdessétek, hogy a "hongroa", nem "austri", hogy ez az ország nem csikósokból és cigányokból áll, hanem egy, a nyugati civilizáció olyan magas fokán álló kultúrnemzet, amely minden nemzet szeretetére és megbecsülésére érdemes, és ha ti is megszerettetek minket, akkor Magyarországot ne feledjétek soha!”⁴⁹*

A premontrei gimnázium cserkésztiszteinek, Stuhlmann Patriknak, Buczkó Emilnek, Vidákovich Aladárnak, Pohl Sándornak és Szopek Lórándnak Horthy Miklós kormányzó köszönte meg, hogy a szervezést – Teleki mellett – irányították, és elismerését fejezte ki az intézménynek és a tanároknak is a lebonyolításért. Az imént említett cserkésztiszteket munkájukért a jamboree emblémája után alapított Fehér Szarvas éremmel is kitüntették, ugyanis a külföldiek a csodaszarvast fehér szarvasként emlegették, ahogy Baden-Powell is záróbeszédében.⁵⁰ A jamboree-ről szóló részt az ő záróbeszédének egy részével zárom: *„Legnagyobb hálával vagyunk azonban eltelve Magyarország kormányzója iránt, aki megengedte, hogy használhassuk ezt a cserkészcélokra olyan kiválóan alkalmas területet, amely nélkül a jamboree sohasem lehetett volna ily sikeres. Az, amit a leginkább remélek, kérek tőletek, hogy megkezdett barátságaitokat ápoljátok tovább, és évek múlva, amikor mint felnőtt emberek visszagondoltok a jamboreera s eszetekbe jut, hogy itt lesült az arcotok, vagy odakozmásodott a reggeli, arra gondoljatok, hogy ez alkalommal szereztétek meg egyik vagy másik jó barátotokat, s hogy némelyik országban milyen becsületes emberek laknak. Testvéreim, azok, akik közületek a legutolsó jamboreen ott voltak Angliában, emlékeznek, hogyan vette át minden ország az arany nyilat, mint a jamboree szimbólumát, amely szétrepül a világ minden tájára a jamboreen keresztül. Most Gödöllőn csodálatos szimbóluma van a jamboree-nak: a fehér csodaszarvas, a magyarok fehér csodaszarvasa, amelyet ennek a nemzetnek ősei követtek. A fehér szarvast mint a cserkészség jellem*

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

*szimbólumát tekinthetjük, amint felfelé vezet benneteket, átugorva a nehézségeket, szembenézve új kalandokkal, amelyekre a cserkészeti magasztos céljainak követése közben akadtok és ez a küzdelem hozza meg számotokra a boldogságot. Isten áldjon benneteket!*⁵¹

A következő 1933–34. tanév már jóval könnyebbre sikeredett a cserkészek számára, ugyanis 1933 nyarán lezajlott sikeresen a jamboree. A jamboree a csapatnak is igen nagy tekintélyt kölcsönzött, nem is beszélve arról, hogy a gödöllői cserkészek számos külföldi cserkészzel kezdtek el levelezni. A cserkészek száma az intézményben 110 volt és összesen két eseményt említenek meg a források a tanév során a 44. Rákóczi Cserkészcsapattal kapcsolatban. Az első a minden évben megrendezésre kerülő cserkészünnepély, ahol Stuhlmann Patrik mondott beszédet, rektor-igazgatói tisztségében az utolsót, ugyanis hamarosan új igazgató került a gimnázium élére, dr. Champier István személyében, bár erről ekkor még lehet, hogy maga Stuhlmann Patrik sem tudott, mert később nevezték ki házfőnökké és rendi főigazgatóvá Budapesten.⁵² A második esemény a nyári táborozás volt, amelyet ebben az évben özvegy Gosztony Aladárné birtokain rendeztek meg a nyár elején.

Az 1934–35. tanévben a cserkészek így kezdik beszámolójukat az évről: „*Valami nagy akarás és talán egy szebb, tartalmasabb jövő megsejtése hozza össze és gyarapítja évről évre a liliomos sereg számát intézetünkben is. Jóleső a tudat, hogy a nagy cserkész világesemények varázsa után sem csökkent a lelkesedés, és cserkészotthonunk falai között bensőséges, elmélyült munkásságban, testvéri összetartásban továbbra is fényesen tündöklök Rákóczi szelleme.*”⁵³ A cserkészek valóban nagyon kitartóak lehettek ebben a tanévben. Számos programon vettek részt annak ellenére, hogy a csapat élén számos változás történt, ugyanis dr. Pohl Sándor elköltözött Gödöllőről, és Stuhlmann Patrikot pedig, ahogy már említettem, rendi főigazgatónak nevezték ki Budapesten, bár tisztségeit a Cserkészszövetségben és Gödöllőn megtartotta, és továbbra is figyelemmel kísérte a csapat életét. Dr. Champier István, az új rektor ugyanolyan lelkes támogatója lett a cserkészzetnek, mint Stuhlmann Patrik volt, és minden más iskolai hagyománynak is, hiszen elődjét beszédei alapján igen nagyra tartotta, és nem győzte méltatni annak eredményeit. Dr. Buczkó Emil az előző évtől kezdve, bár továbbra is figyelemmel kísérte a 44. Rákóczi csapat munkáját, alapított egy új csapatot az elballagott öregdiákok számára 821. Kálmán herceg csapat néven.⁵⁴ Buczkó Emil új csapata állandó összejöveteleket, vacsorákat és táncmulatságokat tartott Gödöllőn, és az iskolai évek alatti aktivitásukból az idősebb cserkészek mit sem vesztek.⁵⁵ A gimnázium cserkészeti ebben az évben részt vettek a lengyelországi ünnepi nagytáborozáson is, amire külön kiválogattak tíz cserkészt, ugyanis ezen a táborozáson nem vehetett mindenki részt.⁵⁶ Ugyancsak részt vehetett dr. Buczkó Emil és az egyik cserkész a svédországi ingarói cserkésztalálkozón,⁵⁷ ami valószínűleg a jó svéd kapcsolatoknak volt köszönhető és annak is, hogy a svéd uralkodó az 1933-as Világjamboree alatt járt Gödöllőn.

Az 1935–36. tanévből nincsenek pontos adataink a cserkészek számát illetően, azonban az értesítő szerint több mint százán voltak.⁵⁸ Már korábban is volt rá példa, hogy kisebb vezetői feladatokat rábíztak a diákokra, azonban ettől az évtől kezdve egyre több ilyen megbízatást kaptak, így sokszor az ő feladatuk volt a kirándulások előkészítése, irodalmi kör vezetése és a csapatlap szerkesztése. Igen nagy hangsúlyt fektettek a sportokra, ugyanis a diákok céllövészetet is tanultak és téli sportokat is űzhettek. A céllövészet már korábban is szerepelt elfoglaltságaik között, és akkor még országos viszonylatban ez kivételesnek számított.

A harmincas évek végére azonban egyre több csapatban indul meg valamiféle katonai aktivitáshoz köthető tevékenység végzése, ami egyértelműen bizonyítja a közjogi

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

méltóságok egyre nagyobb befolyását, és a leventemozgalom rátelepedését a cserkészetre. Ez a fajta befolyás láthatóan egyre nagyobb volt Gödöllőn is, így azoktól a cserkészektől, akik közjogi tiszttségük miatt kaptak rangot a cserkészszövetségben, egyre jobban elhatárolódtak azok, akiknek a cserkészzet nem a katonai kiképzést jelentette, hanem az erkölcsi és a testi nevelést együttesen. A cserkészek olyannyira jók voltak a téli sportok terén, hogy immár több ízben nyerték el a Vidékiek vándordíját az országos cserkész síversenyen. Ebben az évben egyre többen adtak hangot annak, hogy állandó cserkész táborot kellene kialakítani Gödöllőn a jól sikerült Világjamboree után. A felvetésről sok cikk megjelent a gödöllői újságokban, és többször kiemelték Baden-Powell dicsérő szavait is: *„A világ összes cserkészeinek az első vezére Lord Baden-Powell, aki személyes jelenlétével tisztelte meg a világjamboreet, azt mondta itt tartózkodása alkalmával, hogy ő már bejárta az egész világot, ahol csak cserkészek élnek, de Gödöllőnél alkalmasabb területet cserkész táborozásra eddig még sohasem látott. Hogy lehet az, hogy a világ főcserkészeinek ilyen nyomatékos és világgraszoló kijelentése után sem jutott még eddig senkinek eszébe, hogy Gödöllőből az egész világ számára nyílt táborozási helyet kell létesíteni.”*⁵⁹ A tanévet megelőző nyáron dr. Pohl Sándor, az Egyesült Államokban járt cserkészminőségében, amiről több előadást is tartott Gödöllőn. Pohl útja során a cserkészekkel leginkább azokat a helyeket látogatta meg, ahol magyarok is laktak, és előadásaiban az ő helyzetüket is bemutatta.⁶⁰

Az 1936–37. tanévben igen nagy szomorúság érte a cserkészeket, ugyanis eddigi parancsnokaik dr. Szopez Lóránd és dr. Vidákovich Aladár nem folytatták munkájukat a 44. Rákóczi cserkészcsapat élén. Erről a cserkészek így írnak az iskola éves értesítőjében: *„Az első összejevetelen emlékeztünk meg a csapat eddigi parancsnokáról, dr. Szopez Lórándról, aki fáradhatatlan buzgósággal, dalos jókedvvel, meleg atyai szeretettel, nagy tudással és természetből adott rátermettséggel vezette a csapatot sok éven át, és segítette hírneve öregbítésében a szűk hazában, de távol külföldön is. Ugyanilyen meleg szeretettel és átértett hálával adóztunk dr. Vidákovich Aladár rendi alperjel parancsnok úrnak is, aki szintén kivált az aktív csapatmunkából.”*⁶¹ Az imént említett két cserkész tisztelet és dr. Buczkó Emilt a 44. Rákóczi cserkészcsapat tisztjei tiszteletbeli parancsnokukká választották, hiszen ők voltak azok, akik a csapatot több mint tíz éven át vezették, és naggyá, országosan elismertté tették azt. Az ő személyük nélkül valószínűleg a gödöllői cserkészek korántsem értek volna el akkora sikereket, ugyanis a cserkészzet és a nevelés leginkább mindig a vezetők példáján alapul. A cserkészek száma ebben az évben is nagyjából 100 fő volt, és ebben a tanévben is részt vettek számos versenyen, ahol elérték kimagasló eredményeket is.

Az 1937–38. tanév megkezdése előtt néhány nappal jött vissza tíz cserkész Hollandiából, ugyanis a 44. Rákóczi cserkészcsapatból tízen részt vettek V. Világjamboreen. A cserkészek Hollandiában nem egy előadást is adtak a nyolc évvel ezelőtti 1929-es angliai Világjamboree-hoz hasonlóan, és a résztvevő diákok szavai alapján továbbra is számos ott megismert külföldi cserkészzel fenntartották a kapcsolatot.⁶² A cserkészek az iskolától újabb helyiségeket kaptak, amelyekben kiépítették az újoncotthonukat és a konyhát. A nagylelkű adomány, amelyet kaptak, nagyban köszönhető a Gödöllői Kanonokrend élére kerülő első gödöllői premontrei apátnak dr. Gerinczy Pálnak is, aki 31 évesen került a kormányzó perjeli, majd – 1938 tavaszán – az apáti székbe, így rendkívül a szívében viselte az ifjúsági egyesületek sorsát, ugyanis korban még nem állt olyan messze tőlük.⁶³ Az avatási beszédet is ő mondta ebben az évben. Dr. Gerinczy Pál – miután apáti kinevezése után egy évvel prépost prelátus lett, és az ő vezetése alá került Jászóvár és Kassa is – mindent megtett

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

azért, hogy a cserkészek minél többet tudjanak meg a kassai gimnáziumról és tartsanak kapcsolatot velük, hiszen a 44. Rákóczi Cserkészcsapatot dr. Buczkó Emil még Kassán alapította meg.⁶⁴ A csapat ebben az évben Pélifyöldszentkeresztben táborozott, ahol többször meglátogatta őket Gerinczy Pál apát úr, akiről így emlékeznek meg: *„Igen nagy örömet jelentett számunkra rendünk fejének, dr. Gerinczy Pál prépost-apát urunknak látogatása, aki mint jó atya gyermekeit, meglátogatta a táborban is cserkészfiat.”*⁶⁵

Az 1938–39. tanév jó hírt tartogatott a cserkészek, a rendtagok és a magyarság számára is, ugyanis 1938. november 2-án az első bécsi döntés értelmében Magyarország visszakapta a Felvidék magyarok lakta területeit, köztük Jászóvárat, Kassát és Rozsnyót is, amelyek kiemelkedő fontosságúak a cserkészzet, a Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium és Gödöllői Premontrei Kanonokrend szempontjából is. Elsőként ez azzal járt, hogy a Gödöllői Kanonokrend megszűnt, azonban első apátját Gerinczy Pált megválasztották jászói prépost-prelátusnak a tanév végén. A cserkészek számára ez azt jelentette, hogy a kassai gimnáziummal szorosra fűzhető a kapcsolat, ugyanis immár a Kassai Reálgymnázium is patrónusuk Gerinczy Pál irányítása alá tartozott.⁶⁶ A felvidéki városok felszabadulása után néhány héttel indultak el egy nemzeti színű zászlóval, hogy azt átadhassák a kassai cserkészeknek.⁶⁷ Mindezekről a cserkészek így emlékeznek meg: *„Meleg és átérzett hangulatú ünnepség keretén belül adtuk át az újra magyarrá lett premontrei gimnázium tornatermében a Széchenyi csapatnak a magunkkal vitt lobogót.”*⁶⁸ A felvidéki kirándulás háromnapos volt, felkeresték Rákóczi Ferenc sírját és a kassai diákoktól alig akartak elszakadni, mert egész este együtt énekeltek és a szentmisén is közösen vettek részt. Ezután ellátogattak Jászóvárra, ahol találkoztak dr. Gerinczy Pállal, aki az egész utazást kigondolta. Ezen a ponton érdemes elgondolkozni, hogy tényleg milyen élmény lehetett eljutni oda, és magyarul együtt énekelni a Himnuszot ott, ahol azelőtt néhány héttel még ezért börtönbüntetés járt volna. A háromnapos kirándulás kapcsán is látszik, hogy mennyire elősegítette a nemzeti összetartozás érzését és a kapcsolattartást a magyarok között a cserkészzet.

Ettől az évtől kezdett el működni rajparancsnokként a későbbi nagyformátumú premontrei szerzetes és cserkész Fényi Ottó is.

A háborútól a cserkészzet megszűnéséig

Az 1939–40. tanévben sok változás következett be az iskola és cserkészek életében. A tanévet megelőzte egy jászói táborozás. A cserkészek dr. Gerinczy Pál meghívására érkeztek, az időpont nem véletlen, ugyanis az ősi monostor nagy eseményre készült. Az értesítőben így írnak az eseményről a cserkészek: *„A prépostság védőszentjének, Keresztelő Szent Jánosnak napján iktatták be préposti székébe dr. Gerinczy Pált, a visszacsatolás óta első jászóvári prépostot, aki eddig is oly sok szeretettel halmozott el bennünket.”*⁶⁹ Az ünnepségen – amely országos jelentőségű volt, számos magas rangú személy megjelent a beiktatáson, köztük a miniszterelnök Teleki Pál is – a 44. Rákóczi cserkészcsapat is szolgálatot teljesített. Teleki, amikor meglátta, hogy szeretett cserkészei is részt vesznek az ünnepségen, meg is látogatta őket a táborban, amiről így írnak: *„Csillogott a szemünk, amikor az ünnepségen főcserkészünket dr. Teleki Pált, Magyarország miniszterelnökét is ott láttuk. Annál nagyobb volt az örömünk, amikor délután folyamán a kapuőr meglepettségében illetődött hangon jelentette, hogy a táborba érkezett a Főcserkész Úr. Megnézte a tábor, közvetlenül és szeretettel elbeszélgetett a cserkészekkel, és amikor a táborúzó helyét alkotó kis völgykatlant megmutattuk, pihenő önfeledtséggel hallgatta a sok magyar nótát. Énekelve kísértük el a nagy tó mellett várakozó autójáig.”*⁷⁰ A cserkészek részt

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban

vettek a tanév során egy megemlékezésen Horthy Miklósról, aki akkor immár húsz éve volt Magyarország kormányzója, valamint megünnepezték alapításuknak 23. és gödöllői fennállásuknak 15. jubileumát. Az iskolában azonban újabb változás következett be, ugyanis dr. Champier István igazgatót, dr. Buczkó Emil természetrajz és földrajz tanárt és csapatparancsnokot Kassára helyezték át. Ezen kívül csaknem az összes többi cserkészisztet is áthelyezték Kassára azért, amiért Champier Istvánt is, hogy segítsék a kassai iskola életét, ugyanis Champier István a kassai gimnázium igazgatójaként folytatta pályafutását. Az új gödöllői igazgató dr. Kumorovitz Bernát lett, aki mindenben meg kívánta tartani a hagyományokat, és továbbra is az elit iskolák közt akarta tartani a Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumot, így lelkesen támogatta a cserkészzetet is, és mindenben kikérte Stuhlmann Patrik és Champier István tanácsát. Stuhlmann egyik írásában a cserkészeknek, diákoknak és a tanároknak rendkívül szemléletesen ki is fejt, milyen egy jó iskola-, tanár és egyesületi vezető. *„Mit ér a pompás épület, ha nincs benne lelkes, derék tanár, mit a hatalmas könyvtár, ha nincs, aki igénybe vegye, mit a termekre terjedő szertár, ha nem használják fel okosan, a kedvező környezet, a játékra, sportra, atlétikára, cserkészetre csábító szomszédság, ha nem aknázzák ki teljesen a nevelésben, mit ér a sok alapítvány, ha kevesen érdemlik meg kamatait a tanulók közül, mit a sok száz deák, ha tűz és nemes ambíciók híján van, mit érnek a nagy tudományú tanárok, ha pedagógiai erő nem hevíti őket, mit ér a ragyogó múlt, ha a jelen sivár és lesújtó?”* A tanárokról így szól: *„A tanári arravalóságnak meggyőződésem szerint két múlhatatlan feltétele van: a tekintély és a bizalom. Tekintély nélkül nincs fegyelem, fegyelem nélkül nincs eredményes oktatás, bizalom nélkül pedig nincs sikeres nevelés. Mikor lesz a tanár tekintélyes? Nem akkor, amikor kinevezik, egy történeti rend egyenruháját felveszi, amikor tanjegyeket osztogat, hanem akkor, amikor személyisége tökéletesen megfelel a magas szentes hivatás követelményeinek. Nincs tekintély tisztelet nélkül, tiszteletet pedig csupán az nyerhet, akinél a szó és tett, a látszat és a valóság, az ígéret s a megtartás, a hivatás és az akadályt nem ismerő törekvés összhangban van.”* Rendkívül tanulságosan fogalmaz az iskolában tanuló diákok közötti vallási megosztottság kérdéséről is, ami a cserkészeten belül is fontos az iskolában, ugyanis más csapatokban atrocitás érte a zsidókat és más felekezeteket, azonban a premontreieknél ez elő sem fordulhatott. *„Készséggel veszünk fel iskoláinkba másvallású tanulókat is, hiszen a mi népünk nem egyvallású, az iskolának pedig az életre kell előkészítenie. Szt. Norbertről azt énekli az egyház himnusza: értett azok kibékítéséhez, akik gyűlölettel tekintettek egymásra. Nem kerülünk tehát szent rendalapítónk szellemével ellentétbe, ha a szembenállókat egymás elviselésére neveljük: "Tolerantia dogmaticá"-ról nem lehet szó, de "tolerantia christianá"-ra kötelezve vagyunk. Egy híres angol jezsuita F. Walker helyesen mondotta: A nem katolikusok megnyerésére kevés reménye lehet annak, aki ellenségként kezeli őket. Azok a másvallású tanulók, akik rendi iskoláinkban szerető igazságosságot tapasztalnak tanáraik részéről, sohasem lesznek a katolicizmusnak vad ellenségei, amint azt számtalan példával tudjuk igazolni.”⁷¹*

1941. április 3-án meghalt Teleki Pál, Magyarország főcserkésze. Teleki sok mindenben kötődött a 44. Rákóczi Cserkészcsapathoz, és elvesztése a cserkészzet és az ország számára is tragikus volt. A premontrei cserkészek így írnak róla: *„Nem akartuk, nem tudtuk elhinni, hogy az, aki annyi aggódó szeretettel, gondjaiban enyhülést kereső lélekkel, jövő terveit cserkészeiben megvalósító építőket nevelt, ne legyen többé. Ne láthassuk mosolygós derűs arcát, megszűnjön az a szív dobbanni, mely csak úgy tudott élni, hogy semmit sem kívánt magának, csak dolgozott, csak áldozatot hozott, csak szolgálta azt a nagyobb emberi közösséget, mely az ő munkájával lett nagyobb, a nemzetet.”⁷²* A

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

premontrei diákok részt vettek a temetésén is. Az új Főcserkész – Teleki eddigi támasza – vitéz Farkas Ferenc lett, akinek kissé vitatott továbbra is a magyar történelemben betöltött szerepe, de a cserkészmozgalomért mindent megtett. A cserkészzetet nagy valószínűséggel azért tolta el katonai irányba, hogy az ne hogy beleolvadjon a levante mozgalomba. Ezen kívül a cserkészzet terén is, mint az egész iskolában és országban erősödött a katonai kiképzésre az igény a háborús idők miatt, így a cserkészek is részt vettek céllövészetben.

Az 1941–42. tanévben ellátogatott az iskolába Horthy Miklós kormányzó, aki immár harmadjára járt a gimnáziumban. Ebben az évben Paulay Imrét felváltotta Fényi Ottó a csapat élén, aki fiatalos lendülettel vetette bele magát a csapat szervezésébe. Ugyancsak cserkésztsízt lett az iskola igazgatója Kumorovitz Bernát is, aki saját elmondása szerint régi vágyát váltotta valóra. Kumorovitz teljes beszéde fennmaradt, amiben elmeséli, hogy gyerekkorában ő is szeretett volna cserkész lenni, és megosztja hallgatóival, miket is gondol a cserkészek legfőbb feladatainak.⁷³ Ebben az évben is többször felléptek Gödöllőn a cserkészek kisebb programokkal, mint március 15-én is, amikor Fényi Ottó csapatparancsnok vezetésével tartottak egy előadást.⁷⁴

Az 1942–43. tanévben a cserkészek számára az első program volt, hogy megemlékeztek az elhunyt Horthy István kormányzóhelyettesről, aki repülőgép szerencsétlenség áldozata lett. A cserkészek ebben a tanévben tartottak egy ünnepséget „Magyar Farsang” néven, amin a közönség soraiban ült vitéz kisbarnaki Farkas Ferenc főcserkész is.⁷⁵ A csapat tanév végén dr. Gerinczy Pál prépost-prelátus jóvoltából a rend pusztakarádi birtokán táborozott, ahova ő maga is ellátogatott.

Az 1943–44. tanévben az iskola igazgatója dr. Szópek Lóránd lett, aki a cserkészzet egyik legnagyobb támogatója az iskolában, és hosszú időn át a csapat parancsnoka is volt. A csapat új parancsnokot is kapott, így Fényi Ottó helyét Kovács Kolos vette át. Érdekes azonban összevetni a 44. Rákóczi csapat működését ezen a ponton az országos történésekkel. Az országban 1936 óta folyamatosan nőtt az antiszemitizmus, ami a cserkészeten belül is megnyilatkozott. Elsőként bevették azt a gyakorlatot sok csapatban, hogy a zsidó származású gyerekek a legkisebb vétségért is komoly büntetést kaptak, és hangsúlyozták, hogy a cserkészzet keresztény, ami természetesen nem volt teljes egészében igaz, már az alapítás óta sem. Ezek után azonban több rabbi is csapatot akart létrehozni, ugyanis megtiltották a heterogén csapatok létezését, ami a zsidók kizárásával járt. A Szövetségből a zsidóknak jó néhányan azt ajánlották, hogy alapítsanak saját csapatot és akkor nem lesznek kitéve az egyre inkább terjedő antiszemitizmusnak. A zsidó származású tisztek képzését a szövetség egyre kevésbé támogatta anyagilag, és a zsidó csapatokat kötelezte, hogy ótestamentumi nevet válasszanak. Azonban – a levéltári anyagok tudósítása alapján – hamarosan megtiltották a zsidó csapatok alapítását is, ami teljességgel lehetetlen helyzetbe hozta őket. A zsidó csapatok feloszlata és a vegyes csapatokban lévő zsidók eltávolítása nem jelentette minden esetben a cserkészkedésük végleges befejezését.⁷⁶ Számos csapatban nem tartották be ugyanis az előírásokat, és az iskolák igazgatói, valamint a csapatparancsnokok engedélyezték a zsidók cserkészkedését. Ilyen bűjtatottak voltak szép számmal a Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium 44. Rákóczi cserkészcsapatában is, ugyanis Stuhlmann Patrik, Szópek Lóránd, Fényi Ottó és korábban Buczkó Emil is óvakodott mindenféle zsidóellenességtől a cserkészeten és az iskolán belül. Stuhlmann Patrik, aki tíz éven keresztül volt igazgató, többször kifejtette, hogy a különböző nézetű emberekkel hasznosnak találja a vitát, az ellenséges és Krisztus-ellenes fellépést elítéli. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy teológiai vitákat ne folytatott volna, vagy a katolikus egyház bármelyik dogmáját ne fogadta volna el.

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

A következő években sorozatos csapások érték az iskolát. Az 1943–44. tanév márciusban már be is fejeződött. A gimnázium területét többször bombatalálat érte. Majd 1944. december 12-én a Vörös Hadsereg megszállta az intézetet, ahol a rendtagokon kívül – dr. Szopek Lóránd elmondása szerint – több száz idegen keresett védelmet.⁷⁷ Az itt folyó cserkész munkáról sajnos azonban ettől az évtől kezdve egyetlen egy adaton kívül semmi sem maradt fenn, ami nyilván több dolognak köszönhető. Ha folyt is továbbra is rejtett formában a cserkészkedés, azt nem lehetett az értesítőben vagy az újságokban közölni, mert 1944-ben a nyilasok nem kívánatos egyesületnek tartották, és feloszlatták a Magyar Cserkészszövetséget. Ugyan a szervezet tevékenysége a második világháború után újra indult, a Magyar Kommunista Párt mindent megtett a cserkészzet megszüntetéséért, így 1946. július 20-án betiltották a „fasisztabarát” egyesületet,⁷⁸ ami még azonban mindig nem okozott teljes megszűnést. A cserkészzet magyarországi megszűnése 1948-ban következett be véglegesen, amikor az úttörőmozgalomba beépültek és Surányi László lett a főcserkész, aki beolvasztotta a mozgalmat végleg az úttörőkébe.

Ebből az időből fennmaradt egy rendkívül izgalmas és majdnem halállal végződő történet, ami az egyik cserkészzel esett meg a szovjetek bevonulása után. A szovjetek, amikor bevonultak Magyarországra, minden lehetséges helyet átkutattak a németekért és nácikért. Amikor bementek abba a panelbe, ahol a volt premontreis diák és cserkész lakott, átkutatták az egész házat és megtalálták a gyerek volt egyenruháját, aminek súlyos következménye lett. A diák és az édesanyja a pincében volt még sok más emberrel, és amikor megtudta a parancsnok, hogy a gyereké a ruha, fél kézzel megfogta, és átdobta a pince másik oldalába elszakítva az anyjától és pisztolyt szegezett rá, ugyanis az egyenruha és rajta a 44-es szám alapján azt hitte, hogy a gyerek az SS tagja volt. A két S betűnek a 44. Rákóczi cserkészcsapat jelzését nézte. A haláltól a gyereket csak az mentette meg, hogy a gondnok, aki tudott egy keveset oroszul, elkezdte magyarázni, hogy ez egy egyesületi egyenruha és amúgy is olyan fiatal, képtelenség, hogy katona legyen. Ez persze azért nem volt olyan jó érv, hiszen a németek a háború végén már gyerekeket is kiküldtek a frontra, de végül a szovjet tiszt leeresztett a fegyverét, és így a Premontrei Reálgymnáziumának diákja és cserkésze mégsem lett, ahogy ő mondta „cserkészmártír”.

A Mária Kongregáció

A Mária Kongregáció egy évvel a cserkészzet és Erzsébet Segítő Egyesület⁷⁹ után alakult meg. A Kongregáció célja a valláserkölcsei élet mélyítése és intenzívebb ápolása volt. A Mária Kongregáció múltja csaknem ötszáz évre tekint vissza. A Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium az 1925–26. tanévben úgy döntött, hogy az iskolát ehhez a nagy múltú egyesülethez kapcsolja, ami természetesen több tényezőnek is köszönhető. Köztudott tény, hogy a premontrei rend esetében Magyarországon nagyon meghatározó Szűz Mária tisztelete. De ez Magyarországon nem kizárólagosan a renddel van így, hiszen egész Magyarországon a Magyarok Nagyasszonyának tartják Jézus Krisztus édesanyját, bár természetesen igaz az is, hogy a Mária tisztelet a protestáns felekezetek körében messze elmarad a katolikus hívek körében tapasztalttól. Szűz Máriának eme nagy tisztelete azonban a magyar történelemben is gyökerezik, hisz már Szent István is felajánlotta az országot Máriának halála előtt, bár igaz, hogy az a legenda Szent László alatt keletkezett azért, hogy hangsúlyozza, az ország nem Szent Péter és ezáltal a pápa országa, hanem Szűz Máriáé.

Ezen tényezők miatt, és mert természetesen továbbra is egy katolikus rendi iskoláról beszélünk, a fent említett tanévben nagy támogatással megalakult a Mária Kongregáció. A

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

második és harmadik osztályból lehetett jelentkezni, és összesen harmincegyen tették ezt meg. Közülük a hittantanárok és osztályfőnökök választották ki azokat, akiket érdemesnek találtak arra, hogy tagjai legyenek a Mária Kongregációnak. Végül tizenkét kongreganistát választottak ki, mint a XVI. század közepén Loyolai Szent Ignác, ami már akkor az apostoli számra utalt vissza és az evangelizáció egyik szimbolikus száma volt. A tanárok és szerzetesek célja a kezdeti kis létszámmal az volt, hogy a későbbi nemzedékek példaképei lehessenek, és a kevés taggal a munkát nagyobb intenzitással és jobb eredménnyel folytathassák. A heti gyűlések igencsak sokrétűek voltak, ugyanis a társalgáson, imádkozáson és lelki olvasmányok elemzésén kívül játszottak társasjátékokkal, és nagy hangsúly esett a papi hivatásról való elmélkedésre, valamint a missziók felkarolására is. A gyűlések pedig mindig Lorettói Litániával és az éppen előírt ájtatosággal fejeződtek be. A Kongregációnak jelentős könyvtára is volt. A könyvtár leginkább a kassai Premontrei Főgimnázium Mária Kongregációja könyvtárának műveiből létesült. Az a kongregációs oltár is Kassáról került Gödöllőre, amely előtt valószínűleg a Felvidéken már oly sokan tettek esküt. A Mária Kongregáció tagjai ugyancsak megfogadták, hogy hetente szentségekhez járulnak, azaz áldoznak. A gödöllői Mária Kongregáció már ebben a tanévben részt vett a Budapesten tartott pünkösdi kongreganista országos kongresszuson.

Az 1926–27. tanévben a Mária Kongregáció sokat gyarapodott lelkiekben és létszámban is. Ebben az évben részletesen megfogalmazzák az egyesület alapelveit, amelyeknek lényegi összefoglalása a következő: *„Ne elégedjenek meg csak önmaguk nevelésével, formálásával, hanem apostolkodjanak, hogy másokat is, mennél többet vezessenek jó példájukkal, minden jóért és szépért lelkesedő aktivitásukkal ugyanerre a harmonikus, állandóan kegyelemben élő, folytonos előretörő lelkiéletre, amelyet önmaguk is élnek.”*⁸⁰ A Kongregációba 22 újoncot vettek fel az előző évben kiválasztott 12 tag mellé. Azonban közülük 1926. december 8-án csak 10 gyermek lett kongreganista, akiket Stuhlmann Patrik köszöntött beszédével a Mária Kongregációban. A kongreganisták hetente gyűltek össze, és ebben az évben különösen nagy hangsúlyt fektettek a különböző ifjúsági, hitbuzgalmi, szépirodalmi és tudományos folyóiratok tanulmányozására. Az utóbbi, azaz tudományos folyóiratokkal kapcsolatban az ismeretlen szerző meg is jegyzi kissé érdekes szóhasználattal, hogy azokat csak a *„mélyebb értelműek olvasták szívesen”*.⁸¹

A következő, 1927–28-as tanév a gödöllői Mária Kongregáció számára számos újdonságot hozott. A Kongregáció legnagyobb patrónusa továbbra is Stuhlmann Patrik maradt, aki szívhez szóló beszédeiben hangsúlyozta, hogy *„előtte továbbra is egy vallásos, jellemes, munkás, művelt testileg, lelkileg ép s egészséges modern magyar ifjú eszményképe lebeg”*.⁸² A cserkészethez hasonlóan nemzetközi kapcsolatait is építette a Kongregáció, így például egy kínai katolikus egyetemi hallgató tartott előadásokat a kongreganistáknak. A kínai egyetemi hallgató – aki nem valószínű, hogy Magyarországon született, ugyanis magyarul nem tudott és előadásait franciául tartotta –, abbéli reményét fejezte ki, hogy Kína is a kereszténység útjára lép, ami ekkor még éppenséggel elképzelhető lett volna, de az elkövetkezendő évtizedek zűrzavaros eseményei mégsem ezt hozták. A hallgató szavai úgy meghatották a gimnázium diákjait, hogy gyűjtést szerveztek a kínai missziók javára, ami 20 pengőt eredményezett.⁸³

Az 1928–29. tanév végére 57 tagja volt a Mária Kongregációnak, ez már-már megközelítette a cserészek számát a reálgymnáziumban, ami jelzés értékű. A Mária leventékre ez évben is sok munka várt, hogy hitük gyakorlása által majdan hazájuk becsületes polgáraivá tudjanak válni. A Mária Kongregáció könyvtára ebben az évben már 600 művel büszkélkedhetett, aminek többségét adomány formájában kapták, vagy a

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban

pénzadományból vették, ugyanis tagdíjat továbbra sem szedtek a Kongregációban. Az ünnepi szertartást a tagfölvétel során a már sokat említett dr. Takács Menyhért jászóvári prépost-prelátus celebrálta, aki lelkesítő beszédében a Szent Szület állította példaképül az ifjak számára.⁸⁴

Az 1929–30. tanévben a Mária Kongregáció célját az év elején úgy határozta meg, hogy *„minden növendékünkben őszintén vallásos, acélos jellemű, művelt munkás kötelességét teljesítő, testileg-lelkileg ép s egészséges, modern magyar ifjút akarunk nevelni, aki akarja és tudja elvégezni a reá váró nagy feladatot.”*⁸⁵ Ebben az évben a kongreganisták beköltöztek új otthonukba, ahol onnantól kezdve a lelki irányítást kapták. A kongreganisták „otthona” valószínűleg az iskola épületén belül kapott helyet valahol. A tagok másfél óras foglalkozásaikat továbbra is közösségépítő tevékenységekkel és imádsággal töltötték, azonban fennmaradt számos folyóirat neve, amelyeket ebben az évben olvastak a diákok, mint a Zászlónk, a Juventus, a Magyar Kultúra, a Jézusom, az Örömöm, a Jerusalem és a L'Union des Églises. A folyóiratok és a többi olvasmány alapján azonban látszik, hogy a kongreganisták nem kizárólagosan hitéleti művekkel foglalkoztak a gyűlések keretében, hanem számos olyan témát is érintettek, amelyek a kor legjelentősebb problémáival foglalkoztak. A Mária Kongregáció ugyanis azon túl, hogy elsősorban lelkiekben akarta gazdagítani az ifjakat, igencsak beleillett a Horthy-korszak keresztény, nemzeti összetartozást hirdető nevelési módszerébe. Az ünnepélyes tagfelvétel 1929. december 8-án volt, amely a szeplőtelen fogantatás ünnepe, ahol kivételesen nem Stuhmann Patrik, hanem Kiss Kolos igazgató mondott beszédet a 27 örökfogadalmat tevő diáknak. A diákok és vezetőik ebben az évben részt vettek egy katolikus nagygyűlésen a pesti Vigadóban.

Az 1930–31. tanév Magyarországon, az összes iskola és a gödöllői Mária Kongregáció életében is rendkívül meghatározó volt, Szent Imre herceg kilenc évszázaddal azelőtt bekövetkezett tragikus haláláról emlékeztek meg. A Mária Kongregáció szervezeti felépítésében is történtek változások, ugyanis két részre bontották a Kongregációt. Ezzel kialakult egy kis és nagy Kongregáció, ami természetesen arra utal, hogy a kis Kongregációban a fiatalabb III–IV. osztályosok, a nagy Kongregációban az V–VIII. osztályosok lehettek tagok. Az elmúlt évekhez képest nemigen történt változás más téren.

A tanév a kongreganisták számára Szent Imre halálának jubileumi évfordulója köré rendeződött. Ez a jubileumi év a források szempontjából rendkívül gazdag, ugyanis fennmaradt Kiss Kolos igazgató teljes beszéde, melyet a kongreganistáknak mondott. A jubileumi év megülvése a tanév második felében kezdődött, aminek előkészítésében nagy szerepet vállalt a Mária Kongregáció is.⁸⁶ Az igazgató beszédében Szent Imre életének bemutatásán és cselekedeteinek méltatásán kívül részletes leírást ad az akkori keresztény katolikus vagy egyáltalán átlagos magyar értelmiségi értékrendszeréről, világnézetéről és az akkori politikai helyzetről alkotott véleményéről. Eleinte elmondja, hogy fiatal tanárként már tartott beszédet Szent Imre születésének jubileumán, és az akkori lelkesedés tüzeit a csendes kontempláció hálás érzéseivel, az ifjúkori szónoki képességeit az oktató és felemelő emlékezet képeivel pótolja. Felhívja a figyelmet, hogy Szent Imrét elsősorban nem aszketikus cselekedeteiben kell követnünk, hanem a jézusi szeretetben. A bevezető sorokat követően Kiss Kolos olyan részletes leírást ad Szent Imre életéről és az akkori Magyar Királyság életében betöltött szerepéről, ami történelmi múltat sejtet, ez aztán igazolódik is, ugyanis saját kutatási eredményeket is közöl a beszédében.

Az igazgató kitér arra, hogy Magyarországon mennyire sok gyűlés volt a jubileum alkalmából, és a Mária Kongregáció ezekből mennyin vett részt. Azonban a hazafiságot Kiss csak akkor látta hasznosnak, ha a mögött a jézusi diadal áll: *„Győzelemről, diadalról*

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

beszéltem én eddig meg is mondom miféleléről: a Szent Imre-i keresztény és hazafias világnézet diadalmáról. Sajnos évek hosszú munkájába került, míg ezt a győzelmet ki tudtuk vívni. A múlt század álliberalizmusa a szent eszméket felforgatta, felfuvalkodottságában, nagyravágyásában, önzésében, hamis tanításában az Istent és hont az emberek szívéből kitépte.⁸⁷ Beszédét számos látványos hasonlatra építette és szónoklata rendkívül emberközelit, de mégis emelkedett stílusú volt, így nem véletlen, hogy a Gödöllői Hírlap is ír erről a beszédről: „Az ifjúsági egyesületek működésének ismertetésül olvassuk Kiss Kolos c. igazgatónak a Szent Imre ünnepélyel kapcsolatban tartott hatalmas beszédét.”⁸⁸ Ebben az évben egy Szent Imre-szobrot is felállítottak Gödöllőn, amelynek felavatásán a Mária Kongregáció és a Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium legtöbb diákja is részt vett.⁸⁹ Ebben az évben felavatták IV. Béla öccsének, Kálmán hercegnek a szobrát is, aki a premontreiek bőkezű támogatója volt, és szobra máig az egykori gimnázium főbejárata előtt áll.⁹⁰

A következő 1931–32. tanévben már 75 kongreganista volt az iskolában, akik közül 33 az előző évben létrehozott kisebb kongregációnak 42 pedig a nagyobb kongregációnak volt tagja. Az újabb év kapcsán is folytatnunk kell a Mária Kongregáció történelmi jelentőségének bemutatását az éves történéseken kívül, amihez igencsak jó lehetőséget ad egy fogalmazvány arról, hogy mit is jelent kongreganistának lenni, és Magyarországon ez miért válik égetően fontossá. Az ismeretlen szerző szorosán kapcsolódik az előző tanévben Kiss Kolos igazgató beszédében elhangzott szavaihoz. Gondolatainak sorát azzal kezdi, hogy a „pedagógia mellékvágányokra terelődik, a mellékest tartja fő céljának és az egyedül szükségessé mellőzi”. Ez komoly kritika az író részéről, de tévesen gondolkodunk, ha úgy gondoljuk, hogy ez a diákok leterheltségére, vagy az oktatási rendszerre és annak minőségére vonatkozik, ugyanis ez az értékrendszer változására utal.⁹¹ A folytatásban részletesen kifejti, hogy milyen fontos a tudományok elsajátítása, és semmi esetre sem zárkózik el ettől, de mindez szeretet és valódi igazság nélkül mit sem ér. A Kongregáció is hirdeti: „tanulj sokat a profán tárgyakból, mert a vallásoktatásnak egy jó előfeltétele ez. De egyedül ennél megállni nem akar, vele megelégedni sem. Ez nem Krisztus szelleme”. Ezek a szavak nem véletlenül hangzanak el, hiszen akkor, még oly mélyen éltek bennük a trianoni szörnyű veszteségek emlékei és a Tanácsköztársaság rémes napjai, így nem véletlen, hogy nagy hangsúlyt fektetnek a hűség és hazaszeretet gyakorlására.⁹² Mindez a befejező gondolatok egyikéből is kiderül: „Mi haszna van az ifjúnak, ha minden tudhatót ismer, de nem szereti társait, nem tudja megfékezni magát, nem tud parancsolni magának, nem tud jót akarni és mellette hűségesen kitartani, nem tud az élet nehézségeivel megbirkózni?”⁹³ Azonban rendkívül fontos megemlékeznünk egy eseményről, ugyanis ebben az évben avatták fel Kálmán herceg lovas szobrát a rendház előtt és felavatásán a cserkészek és kongreganisták is jelen voltak és vezetőik aktív szerepet vállaltak Kálmán herceg emlékének az ápolásában. Kálmán herceget amúgy is a premontreiek, az általuk működtetett iskolák és egyesületek erkölcsi mintaképek és követendő példaként mutatták be a diákoknak, ami természetesen több tényezőnek is köszönhető.⁹⁴

Az 1932–33. évben a diákok és főként a cserkészek gondolatai gyakorlatilag mindenhol a gimnáziumban csak a jamboree és a cserkészzet körül forogtak, így az előző évekhez képest szerényebb anyag maradt fenn a Mária Kongregáció tevékenységéről. Ennek ellenére azt leírják, hogy a Mária Kongregáció 88 tagot számlál, és arról is pontos felvilágosítást kapunk, hogy milyen folyóiratokat olvastak.⁹⁵ A tanév során elhunyt Kiss Kolos Jenő alperjel és igazgató, aki a Mária Kongregáció lelkes támogatója volt. Róla külön

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

megemlékeznek az Értesítőben, valamint arról, hogy a kongregáció is fájó szívvel búcsúztatta patrónusát.

Az 1933–34. tanévben a Mária Kongregációnak 70 tagja volt, és ekkor alakult meg az Eucharisztikus Missziós és Karitas szakosztály is az iskolában. A könyvtár immár 711 művel rendelkezett, 751 kötetben. Ez a tanév újabb, minden eddiginél nagyobb veszteséget hozott a premontrei rend és a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnázium számára is, ugyanis 1933. november 29-én elhunyt Takács Menyhért jászóvári prépost-prelátus és megyés apát. Takács Menyhért egész életében azért dolgozott, hogy a feldarabolt ország különböző pontjain élő premontrei szerzeteseket egybefogja, és hogy a rend folytathassa a tanítást. Nemcsak szerzetes és rendi vezető volt, hanem gimnáziumi és egyetemi tanár, igazgató és politikus is és egyben a főrendiház tagja a XX. század elején. A Mária Kongregáció, cserkészzet és Erzsébet Segítő Egyesület is az ő igazgatósága idejében alakultak meg Kassán, majd a premontrei szellemiség átültetése céljából Gödöllőn is. Takács Menyhért többször is mondott beszédet a kongreganistáknak és a végső nyughelye is Gödöllő lett: *„Nekünk, intézetünknek, a tanári karnak, az ifjúságnak és a szülőknek nagy veszteség az ő távozása, aki az intézetnek tíz éven keresztül alapítástól virágba szökkenéséig feje volt”*.⁹⁶

Az iskolát és a Mária Kongregációt az elmúlt években sorozatosan érték a nagyobb-nál nagyobb veszteségek, és ez sajnos az 1934–35. tanévben sem volt másképp. Ebben a tanévben távozott az iskolából dr. Stuhlmann Patrik rektor főigazgató, ugyanis Budapestre rendelték a Norbertinumba házfőnöknék és rendi főigazgatónak. Stuhlmann Patrik lelkes támogatója volt a Mária Kongregáció megalakulásának az intézetben, többször tartott nekik előadásokat és beszédeket. A kongregációnak 90 tagja volt a tanévben, azaz minden eddigi évnél több kongreganista volt az iskolában.

Az 1935–36. tanév során némileg csökkent a kongreganisták száma, ugyanis 63 tagja volt a Kongregációnak. Az üléseiket ebben az évben is az üléstermükben folytatták, ami ekkor már a kápolnán kívül több szórakozó helyiségből is állt.⁹⁷ Az egyesület ebben az évben célját eképpen nevezte meg: *„Célul tűztük ki oly elit generációnak a felnevelését, amely a jövő élet problémáival szemben nem áll tudatlanul és tehetetlenül, hanem kellő tájékozottságot mutat, a jövő képét tökéletesebbé akarja formálni.”*⁹⁸ A felekezeti iskolák többsége ekkor is, a XX. századot megelőző évszázadokban meg még inkább, egy elit értelmiségi réteg felnevelésén munkálkodott, ugyanis a diákok nem egyszer fényes pályát futottak be, és az egyház buzgó támogatói lettek. A XX. század során azonban a keresztény iskolák erkölcsi nevelése még inkább égetővé vált, ugyanis kezdtek lemorzsolódní a hívek a történelmi egyházakról. Ennek orvoslása végett jött létre a rengeteg vallásos egyesület, amelyek megcélozták a fiatalabbakat és idősebbeket is.

Az 1936–37. tanévben újból megugrott a tagok száma, így a kisebbek között 71 tag volt a nagyobbak között pedig 45.⁹⁹ A Mária Kongregációnak természetesen a tanári és rendi vezetésen kívül voltak megválasztott diákvezetői is, akik többször előadásokat tartottak, és rátermettségük okán koordinálták a többi kongreganista munkáját. A diákok közül háromféle tisztségviselő került ki: elnök, titkár és tanácsos. Az elnöki tisztséget általában a megbízott addig viselte, míg a Premontrei Reálgymnáziumának a diákja volt, így például Lillin Endre is hat éven keresztül volt a Mária Kongregáció ifjúsági elnöke. Megemlítik az értesítőben és a Gödöllői Hírlapban is, hogy az előző és az 1936–37. tanévben is a kongreganisták szervezték a Szent Imre ünnepélyt az újságban dicsérő szavakat fogalmaznak meg a szerkesztők a rendezvényvel kapcsolatban.¹⁰⁰

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

Az 1937. év nyarán nagy változás következett be a rend, az iskola és ezáltal az ifjúsági egyesületek életében is, ugyanis ekkor önállósították a gödöllői premontreieket és kinevezték kormányzó perjellé dr. Gerinczy Pált. Gerinczy Pál az egész premontrei történelem egyik legkalandosabb életpályát bejáró és legérdekesebb személyisége volt, így életéről egy pár szót rendkívül fontos megemlíteni, ugyanis regnálása rendkívüli fontosságú az iskola történetében.¹⁰¹ Az önállósításnak köszönhető az is, hogy az értesítőben fenntartóként a Gödöllői Premontrei Kanonokrend jelenik meg az eddigi Jászóvári Premontrei Kanonokrenddel szemben.

Azonban a változások ezzel nem álltak meg az iskola életében, ugyanis 1937. december 15-én megérkezett Gödöllő első apátjának a kinevezése, akit 1938. február 13-án benedikáltak.¹⁰² A levéltári adatok alapján ez a tény történelmi jelentőségű, hiszen a rend életében ez fordulópontot jelentett, ugyanis Gödöllő második premontrei apátjának benedikálására 81 évvel az első után került sor. Természetesen ez azért történhetett meg, mert a rendet betiltották a kommunista hatalomátvételt követően. Fényi Ottó és Ullmann Péter áldozatos és fáradhatatlan munkájának köszönhetően a rend később a rendszerváltás után újból virágzásnak indult az iskolával egyetemben, melyet Fényi Ottó és Bárdi Péter vezettek évtizedeken keresztül úgy, hogy az a legjobb iskolák közt vívott ki előkelő helyet magának. Azonban ha figyelmesen megfigyeljük az évkönyveket, akkor láthatjuk, hogy a következő évben az iskola fenntartója újból a Jászóvári Premontrei Kanonokrend, ami egy rendkívül érdekes helyzetnek volt köszönhető.

Az „első bécsi döntés” Csehszlovákia magyarok lakta területeit 1938. november 2-án Magyarországnak ítélte, így Jászóvár és Kassa is Magyarországhoz került. Ezzel a Gödöllői Apátság önállósága megszűnt és újból a Jászóvári Kanonokrendhez tartozott és az első gödöllői apát prépost-prelátus, majd a főrendiház tagja is lett. A Mária Kongregáció szempontjából ez azért fontos, mert ezáltal rövid időre újból szoros kapcsolatba kerültek a kassai és jászóvári szerzetesekkel és az iskolával, ugyanis a cserkészzet, Mária Kongregáció és az Erzsébet Segítő Egyesület is Kassáról eredeztethető. Gerinczy Pál megpróbálta újból összefogni a rendet, de erre igencsak rövid idő adatott meg neki. Gerinczy később Erdélybe ment, ahol fel is ajánlották neki a börtönben lévő Márton Áron megüresedett helyét, ugyanis osztálytársa fontos tiszteletet töltött be a román kormányban. Ezt ő nem fogadta el és később minden rangjáról lemondva bujdosásban halt meg Krasznán.

Az 1938–39. tanévben összesen 160 tagja volt a Kongregációnak és prézese¹⁰³ dr. Bernáth Kálmán volt.¹⁰⁴ A gyűlések során az értesítő szerint sok szó esett a kongregáció elmúlt évtizedbeli kríziseiről. Erről bővebb leírást nem közölnek, azonban kitérnek egy olyan pontra, amely akkor és ma is rendkívül fontos, ugyanakkor nehezen megválaszolható, mégpedig hogy nem elavult-e a Mária Kongregáció, és szükséges-e egyáltalán fenntartani. Már akkoriban is voltak olyanok, akik feleslegesnek gondolták az effajta vallásos egyesületeket, és szerették volna átalakítani, némileg szekularizálni azt. Már ekkor is voltak törekvések, hogy átnevezzék a Mária Kongregációt, ami sok kongreganista bánatára később meg is történt. A kongregáció vezetői azonban frappáns választ adnak ezekre a problémákra és kérdésekre: *„A kongregációs gondolat napjainkban nemcsak hogy nem vesztett életképességéből, hanem egyenesen új formák alkotására ösztökél éppen a maga ősi aktualitásánál fogva. Nem a kongregációs gondolat, hanem a módszerek kérdése vált kritikussá. A kibontakozás jelszava: aktivitás.”*¹⁰⁵

Az iskola ezen tanév novemberében változáson ment át, amikor Gerinczy Pál gödöllői apát jászóvári prépost-prelátus lett, ugyanis visszacsatolták Kassát és Jászóvárat és a gimnáziumokat is visszakapta a rend, amiről így emlékeznek meg: *„Hitünk ez iskolai évben,*

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

legalább részben valóra vált. November hónapjában visszakerült csonka országunkhoz a magyarul Felvidéknek egy része, s márciusban hős honvédeink három nap alatt visszafoglalták ruténföldet. Nagyfontosságú események ezek nemcsak általános nemzeti, de szűkebb rendi szempontból is, mert ez alkalommal visszakapta a premontrei kanonokrend ősi jászói és leleszi monostorát, Kassa és Rozsnyó gimnáziumát, s ezzel Gödöllő beleolvadt ősi anyaházunkba, Jászóvárba. Úgy tekintjük mindezeket, mint az eucharisztikus Krisztusnak ajándékát, melyet a magyar nemzet, illetőleg rendünk törhetetlen bizalma és kitartó munkája jutalmául Szent István királyunk törhetetlen közbenjárása érdemelt ki.”¹⁰⁶ Ezzel a kongreganisták és az iskola leghőbb álma vált valóra, ugyanis újból szorosra fűzheték a kapcsolatot az anyaiskolával, még ha a Gödöllői Premontrei Kanonokrend önállósága meg is szűnt.

Az 1939–40. tanévben a kongreganisták rendkívül sokat dolgoztak és szerepeltek helyi és országos viszonylatban is. A kongreganisták közül páran minden gyűlésen előadást tartottak a kor aktuális problémáiról és kérdéseiről, a missziós ügyről vagy éppen az új eszmeáramlatokról. A tanév során részt vettek a gödöllői leánykongregáció tagavatásán és Újpesten az egyházmegyei eucharisztikus napon is.¹⁰⁷

Az 1940–41. tanévtől immár első osztályos tanulók is lehettek kongreganisták. A kongreganisták összesen nyolcvan voltak és ebben az évben a legfőbb feladatuknak egy katolikus sajtókiállítás megszervezését tartották. A sajtókiállítás megnyitóján az iskola igazgatója, dr. Kumorovitz Bernát is beszédet mondott, amely teljes egészében fennmaradt. Hosszú beszédének lényegét talán ezen sorok tükrözik vissza leginkább: „A katolikus sajtó sem tétlen. Színvonalon áll már a humanista korban, nem marad el a racionalista filozófia idejében, s a materialista és szabadkőműves irányú irodalomnak is tudott oponálni.”¹⁰⁸

Az 1941–42. tanévben már teljesen kirajzolódott a múlt évben megújított Kis Kongregáció szerkezete, ugyanis négy csoportjuk alakult meg: a Szent Imre apródok, Krisztus király apródok, Szentatya apródok és Boldogasszony apródok. Ebben a tanévben nagy hangsúlyt fektettek a vitára és a vitakultúrára, így a lehető legtöbb mindent katolikus szemmel próbáltak megvitatni, hiszen a Kongregáció is az életre kell, hogy neveljen.¹⁰⁹

Az 1942–43. tanévben 81 kongreganista volt a gimnáziumban. Szó esett a kongreganisták evangelizáló feladatáról a világban, a kisebbeknek szentképgyűjtési versenyt rendeztek. A gyűléseken elhangzottak szavaltatok és filmkritikák is.¹¹⁰

Az 1943–44. tanévben változás történt az iskola élén, ugyanis dr. Kumorovitz Bernát helyét átvette az igazgatói székben dr. Szópek Lóránd. A kongreganisták 102-en voltak ebben az évben, azonban a tisztséget ellátó diákok nevén és az általuk megrendezett könyvvásáron és farsangon kívül az értesítőben és az újságokban mást nem közölnek. Az elkövetkező háborús évekből alig maradt fenn forrás az iskoláról, a Mária Kongregációról meg egyenesen semmi.

A Mária Kongregáció és a cserkészzet szerepe a Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban és az országban

A Horthy-korszakban – egy a nemzetet alapjaiban megrengető trauma, a trianoni békediktátum után – a cserkészzet volt az, ami egyaránt összefogta a gyermekeket és felnőtteket, a szegényeket és gazdagokat, az összes felekezetet, munkásokat és egyetemi tanárokat. Célja volt, hogy „emberebb embert és magyarabb magyart” neveljen az ifjúságból. A cserkészzet a jövő mentsvárává vált, ugyanis az országnak ekkor már régen nem pusztán erős iparra és hadászatra volt szüksége, hanem becsületes és erkölcsös emberekre, ezt a

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

szellemiséget a cserkészzet képviselte. Az 1933-as jamboree, ahol oly sok szerepet vállalt Teleki Pál gróf mellett a 44. Rákóczi cserkészcsapat és tisztjei: Buczkó Emil, Szopek Lóránd, Vidákovich Aladár, Stuhlmann Patrik és Pohl Sándor, két hétre egybeforrasztotta az országot, és felhívta a megcsonkított Magyarországra a figyelmet szerte a világban. A cserkészzet szelleme átjárta az egész iskolát és nevelt. Nevelt a sok tábor, ünnepség, bemutató a jamboree és az őrsi gyűlések keretében. Gödöllő szerves részévé vált a 44. Rákóczi Cserkészcsapat, amit a fennmaradt több ezer oldalnyi helyi újságban megjelenő cikk és rendi levéltári anyag is igazol, amelyekből sokat merítettem. A Mária Kongregáció – bár ez a szervezet korántsem volt olyan elterjedt az országban a vallási sokszínűség miatt, mint a cserkészzet – története a katolikus gimnáziumban értelemszerűen összefonódott a cserkészettel, ugyanis tagjaik sokszor ugyanazon kiválasztott feddhetetlen diákok, vezetőik pedig ugyanazon rendtagok és iskolai világi tanárok voltak. A Mária Kongregáció nem volt olyan élettől elvonatkoztatott misztikus egyesület, mint azt sokan gondolták akkor is, hiszen az életre nevelt, de a katolikus tanítást mindig szem előtt tartó életre.

Mindkét egyesület és általában a két világháború közt létező összes egyesület igazi jelentősége leginkább abban rejlett, hogy összetartó, azonos világszemléletű közösséget teremtettek. A cserkészzetet és a Mária Kongregációt az iskola – két világháború közti – több mint 20 éves fennállása során minden igazgató támogatta a rendi előjárókkal egyetemben. A cserkészzet és a Mária Kongregáció az iskolában sok diákot számlált. Volt, amikor a tagok összesített létszáma meghaladta a háromszázat, az iskola akkori létszámának több mint felét.

*

„Csak azok számíthatnak a nemzet elitjéhez, akik erkölcsileg magasabban állnak, illetőleg, akik erkölcsileg ott állnak, ahol minden embernek állnia kell. Aki erkölcsileg nem áll ott, az nem tartozik a nemzet elitjéhez, akármilyen állást vagy rangot töltsön is be, bármiféle funkciót végezzen, bárminő ruhában járjon és bármelyik helyén lakjon is az országnak. Ha valakinek az jut az életében osztályrészül bizonyos időszakban, hogy olyan helyen álljon, ahol elsősorban, sőt majdnem kivétel nélkül mindig parancsolnia és vezetnie kell, akkor nem csak jólesik az embernek, de szükséges is, hogy olyan helyen is lehessen, ahol engedelmeskednie kell. Amikor az egész világ harcban áll s az ember magába száll, egész kicsiny lesz és meglátja, hogy minden e világon mulandó és hogy a hitnek ereje mennyire egyedüli, amely átsegíthet egy ilyen nehéz korban.”

Teleki Pál

Köszönetnyilvánítás

A Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumból számos olyan ember került ki az életbe, aki máig őrzi cserkészjelvényeit, egyenruháját és élményeit. Ilyen emberek Váradi Brenner András és Kovács Béla, utóbbi már százegyedik életévét is betöltötte. Mindketten hajlandóak voltak beszélgetni velem a cserkészcsapatban megélt élményeiről. Köszönöm, hogy szóbeli közléseiktől élettől telt meg a sok adat, amit az iskolai értesítőkből, újságcikkekben, levéltári dokumentumokban olvastam. Köszönöm szépen a segítséget tanárainak, Ivókné Szajkó Ottíliának, Lencsés Barnának és Szabóné Kozma Györgyinek.

IRODALOM

1. Szakirodalom

- BAKAY Kornél (1989): *Ragyogj fel cserkészliliom!* Metrum, Budapest.
- DR. HOVHANNESIAN Eghia (1933): *Gödöllő a múltban és most.* Gödöllő.
- FÉNYI Ottó – MAYER László – FEJÉREGYHÁZI Sándor (szerk.) (1998): *A Gödöllői Premontrei Öregdiákok Emlékkönyve.* A Gödöllői Gödöllői Premontrei Öregdiákok Egyesülete, Gödöllő.
- GERGELY Ferenc (1989): *A magyar cserkészzet története 1910–1948,* Göncöl Kiadó, Budapest.
- GYÁNI Gábor (2006): *Hétköznapi élet Horthy Miklós korában.* Corvina, Budapest.
- KÓSA László (szerk.) (2006): *Magyar művelődéstörténet.* 3. átdolgozott kiadás, Osiris Kiadó, Budapest,
- MAYER László – EÖRDÖG László – POLCZ Iván – FEJÉREGYHÁZI Sándor – VÁRADY-BRENNER András (szerk.): (2005): *A Gödöllői Premontrei Gimnázium és az Öregdiákok Egyesületének 3. emlékkönyve, 1-2. köt.* 1. Tanáraink. 2. Diáktársaink. Gödöllői Premontrei Öregdiákok Egyesülete, Gödöllő.
- STUHLMANN Patrik (1994): *Az ifjúság lélektana.* Szent Gellért Egyházi Kiadó, Budapest.
- SZITTYA Béla – LINGAUER Péter – BEZZEGH Tamás (2008): *A Gödöllői Premontrei Gimnázium és az Öregdiákok Egyesületének 4. emlékkönyve.* Szerk.: MAYER László – FLETNER Gyula – POLCZ Iván – SZAKMÁNY Csaba – VÁRADY-BRENNER. Gödöllői Premontrei Gimnázium Öregdiákok Egyesülete, Gödöllő.

2. Sajtótermékek

- Gödöllő és Vidéke c. hetilap: 1920–1948.
- Gödöllői Hírlap c. hetilap: 1920–1948.

3. Levéltári források

- Országos Cserkészlevéltár P szekció 500-540;
- Országos Cserkészlevéltár P szekció 656-666;
- Országos Cserkészlevéltár P szekció 446. p.
- Gödöllői Premontrei Apátság Levéltára PrG-Göd-cserk. 1-2.

4. Évkönyvek a Gödöllői Premontrei Apátság Levéltárából

- A Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője 1924–1938;
- Gödöllői Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője: 1939;
- A Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője 1940–1945.

ABSTRACT

Wisznovszky, Tamás

The scouts and the Sodality of Our Lady in the Premonstratensian St. Norbert Secondary School of Gödöllő

Gödöllő is a city with a very rich past attesting to its cultural heritage. The goal of my research is to present two associations which operated in the local Premonstratensian St. Norbert Secondary School between WWI and WWII and reveal the influence and significance, on a national and international scale, of the scouts and the Sodality of Our Lady (Congregatio Mariana). These associations diverge from each other in a number of ways; at the same time, they exhibit common features on a number of points. It is by no coincidence that both Rákóczi Scout Troop No. 44 and the Sodality of Our Lady were both active in the same Catholic secondary school in the 1920s, 30s and 40s. The associations active here had a big impact not only on the school, but on the entire community. The goal of my research is to explore the ways in which the associations participated in the life of the city, and how they were different from the similar associations in hundreds of other communities around the country.

JEGYZETEK

- ¹ G. Merva Mária - Horváth Lajos (szerk.) (2007): *Gödöllő története I. A kezdetektől 1867-ig*. Gödöllő, 75-163.
- ² Varga Kálmán: A Grassalkovichok és az Esterházyak rokoni kapcsolatai. In: Fülöp Éva Mária – Gyüszli László, ifj.– Schmidt Mayer Csaba (szerk.) (2014): *Griff karddal és rózsával – Az Esterházy család története*. Annales Tataienses VI. Tata, 331–343.
<http://www.estori.hu/uploads/document/19/varga-kalman-a-grassalkovichok-es-az-esterhazyak-rokoni-kapcsolatai-5a9eae68cb2bd.doc> (Letöltés: 2019. okt. 31.)
- ³ Dr. Hovhannessian Eghia (1933): *Gödöllő a múltban és most*. Gödöllő, 18-23.
- ⁴ Endre László már ekkor is igencsak szélsőségesnek volt mondható, azonban miután bekerült a Sztójay kormányba és a belügyminisztérium közigazgatási államtitkára lett, részt vett a zsidók deportálásában. Horthy többszöri kérésére sem váltották le tisztjéről. 1946. március 28-án háborús bűnösnek felakasztották.
- ⁵ Hovhannessian (1933) 208-211.
- ⁶ Gergely Ferenc (1989): *A magyar cserkészzet története*. Göncöl Kiadó, Budapest, 11-34 p.
- ⁷ <http://www.godollo.hu/cserkesz-konyvtar-es-leveltar/> (Letöltés: 2019. okt. 31.)
- ⁸ Gergely (1989) 214-218.
- ⁹ *1924-25. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: Stuhlmann Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 20-22.
- ¹⁰ *1925-26. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: Stuhlmann Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 31-35.
- ¹¹ *Gödöllő és Vidéke* (1926), 28. évf. 5. sz. (január 31.)
- ¹² *Gödöllő és Vidéke* (1926), 28. évf. 20. sz. (május 16.) és 28. évf. 24. sz. (június 13.)
- ¹³ *1925-26. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: Stuhlmann Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 31-35.
- ¹⁴ Uo.
- ¹⁵ *1926-27. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: Stuhlmann Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 33-41.
- ¹⁶ Uo.

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban

-
- ¹⁷ 1927-28. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 55-65.
- ¹⁸ 1928-29. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 55-64.
- ¹⁹ Gödöllői Hírlap (1928) 8. évf. 1. sz. (december 2.)
- ²⁰ 1929-30. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 53-56.
- ²¹ Gödöllői Hírlap (1929) 9. évf. 2. sz. (január 8.)
- ²² Gödöllői Hírlap (1929) 9. évf. 1. sz. (január 1.)
- ²³ Gödöllői Hírlap (1929) 9. évf. 34. sz. (augusztus 18.)
- ²⁴ POHL Sándor (1929): *Képek az angliai jamboreeról*. Gödöllői Hírlap, Gödöllő; SZOPEK Loránd (1929): *Magyar szívvel idegen földön (Jamboree emlék)*. Gödöllő
- ²⁵ Gödöllői Hírlap (1929) 9. évf. 35. sz. (augusztus 25.)
- ²⁶ Gödöllői Hírlap (1929) 9. évf. 36. sz. (szeptember 1.)
- ²⁷ 1930-31. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 46-48.
- ²⁸ Gödöllői Hírlap (1930) 10. évf. 39. sz. (szeptember 28.)
- ²⁹ 1930-31. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 46-48.
- ³⁰ Országos Cserkész Levéltár P szekció 193.
- ³¹ 1931-32. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 33-38.
- ³² Országos Cserkészlevéltár P szekció 656-666.
- ³³ 1932-33. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 33.
- ³⁴ Uo.
- ³⁵ Gödöllő és Vidéke (1933) 36. évf. 20. sz. (március 5.)
- ³⁶ Gödöllő és Vidéke (1933) 36. évf. 22. sz. (március 19.)
- ³⁷ Gödöllői Hírlap (1933) 13. évf. 12. sz. (március 19.)
- ³⁸ 1932-33. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 33.
- ³⁹ Gödöllő és Vidéke (1933) 36. évf. 23. sz. (június 18.)
- ⁴⁰ Gödöllői Hírlap (1933) 13. évf. 27. sz. (július 2.)
- ⁴¹ Gödöllői Hírlap (1933) 13. évf. 31. sz. (augusztus 1.)
- ⁴² Gödöllői Hírlap (1933) 13. évf. 31. sz. (augusztus 1.)
- ⁴³ Gödöllői és Vidéke (1933) 36. évf. 32. sz. (augusztus 6.)
- ⁴⁴ 1933-34. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 11.
- ⁴⁵ 1931-32. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 36.
- ⁴⁶ 1933-34. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 11-12 p.
- ⁴⁷ Gödöllői Hírlap (1933) 13. évf. 32. sz. (augusztus 6.)
- ⁴⁸ Gödöllői és Vidéke (1933) 13. évf. 32. sz. (augusztus 6.)
- ⁴⁹ Gödöllői és Vidéke (1933) 13. évf. 33. sz. (augusztus 28.)
- ⁵⁰ 1933-34. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 29. p.
- ⁵¹ Gödöllői Hírlap (1933) 13. évf. 33. sz. (augusztus 13.)
- ⁵² 1933-34. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 16-17.

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

-
- ⁵³ 1934-35. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 16-17 p.
- ⁵⁴ Gödöllői Hírlap (1935) 15. évf. 23. sz. (június 2.)
- ⁵⁵ Gödöllői Hírlap (1935) 15. évf. 8. sz. (február 17.)
- ⁵⁶ Gödöllői Hírlap (1935) 15. évf. 2. sz. (január 6.)
- ⁵⁷ Gödöllői Hírlap (1935) 15. évf. 11. sz. (március 10.)
- ⁵⁸ 1935-36. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 39-40.
- ⁵⁹ Gödöllői Hírlap (1936) 16. évf. 10. sz. (március 1.)
- ⁶⁰ Gödöllői Hírlap (1936) 16. évf. 4. sz. (január 19.)
- ⁶¹ 1936-37. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 28-29.
- ⁶² 1937-38. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 38-40.
- ⁶³ Gödöllői Hírlap (1937) 17. évf. 27. sz. (július 11.)
- ⁶⁴ 1937-38. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 3-6.
- ⁶⁵ 1938-39. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 59.
- ⁶⁶ Uo. 2-5.
- ⁶⁷ 1938. október 27-én kelt levelében Paulay Imre csapatparancsnok azzal a kéréssel fordul a Járási Titkársághoz, hogy a felszabaduló Kassára a gödöllői 44. sz. Rákóczi Cserkészcsapat vonulhasson be először. Országos Cserkészlevéltár P szekció 446.
- ⁶⁸ 1938-39. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 61.
- ⁶⁹ 1939-40. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 13-17.
- ⁷⁰ Uo. 38-40 p.
- ⁷¹ Uo. 95-126.
- ⁷² Uo. 58.
- ⁷³ 1941-42. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: KUMOROVITZ Bernát dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 39-43.
- ⁷⁴ Gödöllői Hírlap (1942) 22. évf. 11. sz. (március 22.)
- ⁷⁵ Farkas Ferenc ugyanolyan vitatott történelmi személyiség, mint Horthy Miklós. Farkas Ferenc egyértelműen kevésbé volt tehetséges, mint Teleki Pál, azonban gondolataiban és elképzeléseiben korántsem áll olyan messze tőle, mint azt gondolnánk, ugyanis Teleki azon célját próbálta megvalósítani, hogy az országban a cserkészzetet kiemelje az egyesületi keretből, és ezzel csökkentse a politikusok befolyását a mozgalomra. Farkas ugyan egyre inkább elvitte a cserkészzetet a katonáskodás irányába, amire a magyarázat az lehet, hogy egyre több támadás érte a cserkészzetet, ugyanis megkérdőjelezték a hasznosságát. A levante mozgalom átvett minden nevelési módszert a cserkészettől, így féltővé vált, hogy a gyerekek is közömbösek lesznek, hiszen, gyakorlatilag a két helyen majdnem ugyanazt csinálták. Ez lehetett az oka az új próbarendszer kialakításának is, amit innentől kezdve a premontreiek is alkalmaztak. Farkas Ferenc valóban sokat tett a cserkészekért, bár a második világháború alatt – katona lévén – egyre kevesebb ideje volt erre. Többször heves vitába keveredett a levantemozgalom vezetőjével. Azonban személyét illetően ma is vannak megválaszolatlan kérdések. Így nem tudjuk megmondani, hogy részt vett-e a zsidók deportálásában. A háború után emigrált. Neki is kiterjedt nemzetközi kapcsolatai voltak, és Nyugat-Németországban letelepedve foglalkozott a magyar cserkészekkel.
- ⁷⁶ GERGELY (1989) 341-342.
- ⁷⁷ 1944-45. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: SZOPEK Lóránt dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 1-4.
- ⁷⁸ A belügyminiszter 529/1945. M.E. sz. rendelet alapján oszlatta fel a Magyar Cserkészszövetséget, ld. *Magyar Közlöny*, 2. évf. 1946. július 20.
- ⁷⁹ Az Erzsébet Segítő Egyesület szociális egyesület volt, amelynek célja a jó magatartású és szorgalmas, de rossz anyagi helyzetben élő diákok támogatása. A kassai Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban már 1898 óta működött, legnagyobb patrónusa Stuhlmann Patrik rektor és igazgató volt, aki az új gödöllői iskolában

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgimnáziumban

- is meghonosította ezt a hagyományt, ugyanis mindig is szívében viselte az anyagi szükséggel küzdő tanulók sorsát. Az egyesület alapszabályait a cserkészzet terén is sokat tevékenykedő dr. Buczkó Emil dolgozta ki. Az egyesület céljait a rendes, pártoló és alapító tagok befizetett díjaiból és önkéntes adományaikból valósították meg. Az alapító tagok évenként legalább 10 aranykoronával, a pártoló tagok legalább 2 aranykoronával, a rendes tagok legalább 1 aranykoronával támogatták az egyesületet a gimnázium 1924–25. évi értesítőjének adatai szerint.
- ⁸⁰ 1926-27. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 33-41.
- ⁸¹ Uo.
- ⁸² 1927-28. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 55-65.
- ⁸³ Uo. 55-65.
- ⁸⁴ 1928-29. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 55-64.
- ⁸⁵ 1929-30. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 53-55.
- ⁸⁶ A jubileumi év kapcsán van olyan szakirodalom, amely az ünneplés szót használja, de mivel Szent Imre herceg halálának évfordulójáról van szó, tanulmányomban ezt kerülöm, amire okot az ad is, hogy az elsődleges források is azt a szófordulót használják gyakran, hogy „megülik az évfordulót”.
- ⁸⁷ 1930-31. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 36-41.
- ⁸⁸ Gödöllői Hírlap (1931) 11. évf. 25. sz. (június 21.)
- ⁸⁹ Gödöllői Hírlap (1931) 11. évf. 40. sz. (október 4.)
- ⁹⁰ Gödöllői Hírlap (1931) 11. évf. 41. sz. (október 11.)
- ⁹¹ A túlterheltség ebben a korszakban, azaz a két világháború között több indokból sem lehetett volna az elégedetlenség oka, ugyanis az értesítők, őrsi naplók és diákfogalmazványok alapján is kitűnik, hogy a tanulás lehetőségét hatalmas kiváltságnak gondolták, és sokszor valóban ez adta a kitérés egyetlen lehetőségét. Az effajta panaszok egyáltalán nem voltak általánosak, sőt a diákok megtiszteltetésnek vették, ha bármilyen iskolai programban részt vehettek a szabad idejük terhére is.
- ⁹² A Tanácsköztársaság emléke a keresztényekbe, azaz Magyarországot lakosságának nagy részébe mélyen beleivódott és az iskolai beszédekben, mint Stuhlmann Patrik rektor és Kiss Kolos igazgató előadásában is sokszor szó esik a marxizmusról, bírálva azt.
- ⁹³ 1931-32. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 33-38.
- ⁹⁴ Kálmán herceg IV. Béla öccse volt, és a premontrei szerzetesek elsődlegesen azért zárták örökre szívébe őt, mert buzgó vallásos ifjú volt, aki rengeteget adományozott a premontreieknek. Ezen kívül Kálmán herceg valóban az önfeláldozás, hazafiság és a testvéri szeretet legjobb példája volt, hiszen a muhi csatában életét áldozta, hogy IV. Béla kimeneküljön a tatárok gyűrűjéből, ugyanis jól tudta, hogy az uralkodó halála a királyság végét is jelentette volna.
- ⁹⁵ 1931-32. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: STUHLMANN Patrik dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 45-48.
- ⁹⁶ Uo. 24-25.
- ⁹⁷ A „szórakozási helyiség” ebben a formában azt a szobát jelöli az ülésteremben, ahol beszélgettek és társasjátékokkal játszottak és a folyóiratokat olvasták.
- ⁹⁸ 1935-36. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 39.
- ⁹⁹ 1936-37. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 38.
- ¹⁰⁰ Gödöllői Hírlap (1936) 16. évf. 27. sz. (június 28.)
- ¹⁰¹ 1937-38. tanévben kiadott Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgimnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 3-6.
- ¹⁰² Kovács Imre Endre és Legeza László által írt Premontreiek című könyv egyáltalán nem is ír Gödöllő apátságáról, és Gerinczy Pált is kormányzó perjelként, majd 1938-as Jászói kinevezésétől prépost prelátusnak titulálja.

Wisznovszky Tamás: A cserkészzet és a Mária Kongregáció a Gödöllői Premontrei Szent Norbert Reálgymnáziumban

- ¹⁰³ A prézes a Mária Kongregáció lelki vezetőjét jelenti, aki rendszerint szerzetes vagy világi pap. A gimnáziumban is természetesen a prézes a rendi tagok közül került ki.
- ¹⁰⁴ *Gödöllői Hírlap* (1939) 19. évf. 29. sz. (július 16.)
- ¹⁰⁵ 1938-39. tanévben kiadott *Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 58-59.
- ¹⁰⁶ Uo. 1-2 p.
- ¹⁰⁷ 1939-40. tanévben kiadott *Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: CHAMPIER István dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 37-38.
- ¹⁰⁸ Uo. 53-56.
- ¹⁰⁹ 1941-42. tanévben kiadott *Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: KUMOROVITZ Bernát dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 38-39.
- ¹¹⁰ 1942-43. tanévben kiadott *Jászóvári Premontrei Kanonokrend Gödöllői Reálgymnáziumának és Szent Norbert Nevelőintézetének Értesítője*. Közzéteszi: KUMOROVITZ Bernát dr. rektor-igazgató, Kir. Magyar Egyetemi Nyomda, 38. p